

KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA I PRAKSA ESLJP — GRAĐANSKOPRAVNI ASPEKT

Priručnik za voditelje/ice

Izrada obrazovnog materijala:

Damir Kontrec,
Vrhovni sud Republike Hrvatske

Vitomir Boić,
Županijski sud u Velikoj Gorici

Copyright 2017.
Pravosudna akademija

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 371 4540 FAKS 00385(0)1 371 4549 WEB www.pak.hr

SADRŽAJ

I. UVODNE NAPOMENE	4
II. USTAV REPUBLIKE HRVATSKE.....	5
III. POZNAVANJE PRAVA	6
IV. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA.....	7
V. PROTOKOLI UZ KONVENCIJU	9
VI. KONVENCIJA I REPUBLIKA HRVATSKA	10
VII. URED ZASTUPNIKA	12
VIII. OPĆA NAČELA PRAVA U EUROPSKOJ UNIJI.....	14
IX. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA	15
X. IZVRŠENJE PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA.....	19
XI. PONAVLJANJE POSTUPKA U POVODU KONAČNE PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA.....	21
XII. AKCIJSKI PLANovi ILI AKCIJSKA IZVJEŠĆA	23
XIII. PRAVA I SLOBODE	23
XIV. ČLANAK 8. KONVENCIJE – PRAVO NA DOM I ČLANAK 1. PROTOKOLA 1. – ZAŠTITA VLASNIŠTVA	35
XV. ČLANAK 6. KONVENCIJE - PRAVO NA POŠTENo SUĐENJE U GRAĐANSKIM POSTUPCIMA	41
XVI. PRIMJERI	45
LITERATURA	55

I. UVODNE NAPOMENE

Svijet koji smo stvorili dosadašnjim načinom razmišljanja sadrži probleme koji se ne mogu riješiti takvim razmišljanjem kakvim smo ih stvorili.¹

Svi koji misle da su naučili i da znaju sve o osnovnim ljudskim pravima i načinima zaštite istih u velikoj su zabludi. Problematika se čini jednostavnom no, stalna edukacija je potrebna kako bi se moglo primjenjivati naučeno u svakodnevnim predmetima. Osnovna prava čine se izrazito teoretska, da predstavljaju interes teoretičara, no pravo je pitanje kako ta prava dovesti na razinu praktičnosti i učinkovitosti što znači da se što manje krše u odnosu prema svakom pojedincu.

Ljudska prava se odnose na pravnu, političku ali i filozofsku ideju prema kojoj svako ljudsko biće samim činom rođenja, bez obzira na svoj spol, podrijetlo ili državljanstvo stiče određena neotuđiva ljudska prava. Ideja ljudskih prava se kroz povijest razvijala i nadograđivala da bi s vremenom to bilo kodificirano u Općoj deklaraciji UN o pravima čovjeka iz 1948. godine. O širini ljudskih prava ne postoji opći konsenzus no neka prava kao npr. pravo na život, zabrana mučenja, sloboda izražavanja i dr. se smatraju osnovnim temeljnim ljudskim pravima.

Ljudska prava čine okvir temeljnih ovlasti pojedinaca da traže određene postupke javnih vlasti, bilo da se radi od uzdržavanja od ulaska u zaštićenu sferu pojedinca, kod osobnih i političkih sloboda ili prava, bilo da se radi o aktivnom djelovanju na postavljanju standarda jamstva slobode i prava. Jamstva slobode i prava pojedinaca valja prosuđivati u odnosu na institucije javne vlasti i ostvarivanje zaštite tih prava uvažavajući djelotvornost institucija u nekoj državi u određenom vremenu, pri čemu se u ovom radu daje osvrt na rad sudova u zaštiti ljudskih prava u konkretnim predmetima. Značenje i utjecaj međunarodnih dokumenata o temeljnim ljudskim pravima raste u posljednjih nekoliko desetljeća u svim državama tako i u Republici Hrvatskoj.

Ranija definicija da sudovi u Republici Hrvatskoj sude na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava, s vremenom je izmijenjena pa tako prema sadašnjem zakonskom uređenju sudovi sude na temelju Ustava, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih izvora prava. Tumačenje prava predstavlja djelatnost kojom se utvrđuje značenje odnosno smisao pravne norme. Sustavno tumačenje i utvrđivanje značenja pravne norme dobiva svakim danom na važnosti, posebno kada se uzme u obzir da se mora utvrđivati povezanost s drugim normama pravnog sustava, a za potrebe ovog rada to su u prvom redu odredbe i načini primjene međunarodnih ugovora, ali i sudske prakse, jer sve presude i odluke u predmetima u kojim je tužena Republika Hrvatska obvezujuće su za Republiku Hrvatsku koja mora poduzeti sve potrebne mjere za izvršenje pojedinih presuda kao i osigurati da se takve ili slične povrede ne ponavljaju. Dobro poznavanje, ali i razumijevanje te primjena sudske prakse Europskog suda (ne samo u predmetima u kojima je tužena strana Republika Hrvatska) nužna je ako se želi smanjiti broj zahtjeva protiv Republike Hrvatske pred Europskim sudom.

¹ Albert Einstein - Ulm, 14. ožujka 1879. - Princeton, 18. travnja 1955., teorijski fizičar

II. USTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Ustav Republike Hrvatske² utvrđuje najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, i one predstavljaju temelj za tumačenje cjeline ustavnog teksta odnosno područja kojeg pokrivaju:

- sloboda - temeljno pravo svakog pojedinca u demokratskom političkom poretku;
- jednakost - podrazumijeva jednakost svih ljudi pred zakonom u pogledu zaštite njihovih sloboda i prava;
- nacionalna ravnopravnost - temelj demokratske nacionalne države koja ne diskriminira već suprotno posebno štiti nacionalne manjine;
- ravnopravnost spolova - koja još uvijek nije u cijelosti ostvarena;
- socijalna pravda - ideal socijalne države u smislu osiguravanja određenog nivoa života svim građanima bez obzira na njihov socijalni položaj;
- poštivanje prava čovjeka - temelj djelovanja državnih i drugih tijela ali i reguliranje odnosa među pojedincima;
- nepovredivost vlasništva - osnovno pravo koje čini temelj poduzetničkih sloboda i tržišnog natjecanja;
- vladavina prava - temeljno načelo odnosa vlasti i onih (fizičkih ili pravnih osoba) kojima ona vlada; ogleda se u načinu donošenja zakona, pravnoj sigurnosti, pristupu sudovima, sudskom nadzoru upravnih akata, zabrani diskriminacije uz poštovanje ljudskih prava i jednakost pred zakonom; vladavina prava objedinjuje sve gore navedene najviše vrednote ustavnog poretka RH;
- demokratski višestranački poredak - jamstvo slobode i realizacije temeljnih ustavnih načela.

O vladavini prava i općim karakteristikama tog pojma svoje mišljenje izrazio je i Ustavni sud Republike Hrvatske: “Premda pretpostavlja punu ustavnost i zakonitost u smislu članka 5. Ustava, vladavina prava je više od samog zahtjeva za postupanjem u skladu sa zakonom: ona uključuje i zahtjeve koji se tiču sadržaja zakona. Stoga vladavina prava sama po sebi ne može biti pravo u istom smislu u kojem su to zakoni koje donosi zakonodavac. Vladavina prava nije samo vladavina zakona, već vladavina po pravu koja – uz zahtjev za ustavnošću i zakonitošću, kao najvažnijim načelom svakog uređenog pravnog poretka – sadrži i dopunske zahtjeve koji se tiču samih zakona i njihova sadržaja. U tom smislu Sud osobito ističe da u pravnom poretku utemeljenom na vladavini prava zakoni moraju biti opći i jednaki za sve, a zakonske posljedice trebaju biti izvjesne za one na koje će se zakon primijeniti. Sud također napominje da zakonske posljedice moraju biti primjerene legitimnim očekivanjima stranaka u svakom konkretnom slučaju u kojem se zakon na njih neposredno primjenjuje.”³

Međunarodni ugovor je svaki sporazum sklopljen između dvaju ili više subjekata međunarodnog prava, koji je uređen međunarodnim pravom. Prema čl. 141. Ustava Republike Hrvatske međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava. Zbog činjenice da su međunarodni ugovori po pravnoj snazi iznad zakona izmijenjena je i definicija, u redoslijedu, na temelju kojih propisa sudovi sude u Republici Hrvatskoj. Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud, pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama. Ostvarivanje prava koja

² Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98-pročišćeni tekst, 113/2000, 124/2000-pročišćeni tekst, 28/2001, 41/2001-pročišćeni tekst, 55/2001-ispravak, 76/2010

³ Odluka Ustavnog suda RH, broj U-I-659/1994 od 15. ožujka 2000.

proizlaze iz pravne stečevine Europske unije, izjednačeno je s ostvarivanjem prava koja su zajamčena hrvatskim pravnim poretkom.

III. POZNAVANJE PRAVA

Pravo, u objektivnom smislu, predstavlja ukupnost pravnih pravila, načela i instituta kojima se uređuju odnosi u određenoj društvenoj zajednici. Pravo u subjektivnom smislu, predstavljaju prava i obveze koje pojedincu daju i nameću propisi objektivnog prava. Brojnost pravila dovodi u pitanje osnovne postulate prava koji su definirani u slijedećim sentencama:

Ignorantia iuris nocet (nepoznavanje prava škodi) - predstavlja jedno od temeljnih pravnih načela te se nitko ne može ispričati da nije znao da nešto zakonom nije zabranjeno ili regulirano. Očekivati da će sve fizičke i pravne osobe poznavati pravo je ravno utopiji posebno ako se uzme u obzir brojnost izmjena domaćih propisa te interpretaciju i primjena tih propisa u svjetlu međunarodnog prava.

Iura novit curia (sud poznaje pravo) - pravilo prema kojem je sud dužan poznavati zakon te ga sam protumačiti i konzekventno primjenjivati. Nije ista pozicija sudaca u državama članicama koje su ranije potpisale Konvenciju i njezine protokole, te sudaca u Republici Hrvatskoj gdje je Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama stupila na pravnu snagu 5. studenog 1997. i postala dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske.

Da hrvatski suci poznaju i europsko pravo dalo bi se zaključiti iz dvije relativno nove presude Europskog suda. Radi se o dva zahtjeva za prethodnu odluku, koje zahtjeve su podnijeli Općinski sud u Puli i Općinski sud u Novom Zagrebu – Stalna služba u Samoboru. U konkretnom slučaju radilo se o primjeni:

Uredbe (EZ) br. 805/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o uvođenju europskog naloga za izvršenje za nesporne tražbine i Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima.

Zaključak iz tih dviju presuda i to u predmetu Zulfikarpašić⁴ i Pula parking⁵ da hrvatski javni bilježnici, kada izdaju rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave ne mogu se smatrati sudom u smislu ovih uredbi br. 805/2004 i br. 1215/2012.

U bitnome utvrđeno je da postupak izdavanja javnobilježničkog rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave nije kontradiktoran prije nego li se donese odluka, pa samim time takova odluka čija se ovrha traži u državi članici različitoj od države podrijetla nema karakteristike kao da ju je donijelo neovisno i nepristrano tijelo u kontradiktornom postupku. Očito je da su konkretni suci koji su podnijeli zahtjeve za prethodnu odluku dvojili oko toga je li rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave koju je donio javni bilježnik takova odluka da se na nju može izdati i potvrda o europskom ovršnom naslovu za nesporne tražbine odnosno jesu li javni bilježnici u Hrvatskoj, kada postupaju u okviru ovlasti koje su im povjerene nacionalnim pravom u ovršnim postupcima na temelju vjerodostojne isprave, obuhvaćeni pojmom „sud“ u smislu gore navedenih uredbi.

⁴ Presuda od 9. ožujka 2017., Zulfikarpašić, C-484/15, EU:C:2017:199

⁵ Presuda od 9. ožujka 2017., Pula parking, C-551/15, EU:C:2017:193

Nije realno očekivati da svi suci znaju sve propise odnosno da ih znaju kvalitetno tumačiti i primjenjivati, pa je nužno radi što kvalitetnijeg sudovanja težiti što većoj specijalizaciji kako bi se ostvarile prve pretpostavke kvalitetnog sudovanja u smislu što većeg poznavanja određene materije koju pojedini suci imaju u svojoj nadležnosti. U tom svjetlu treba pohvaliti izmjene Zakona o sudovima⁶ koji u članku 43. između ostalog uređuje:

- u Vrhovnom sudu Republike Hrvatske osnivaju se sljedeće ustrojstvene jedinice: Ured predsjednika, Kazneni odjel, Građanski odjel, ustrojstvene jedinice za praćenje, proučavanje i bilježenje sudske prakse pri odjelima te za praćenje i proučavanje sudske prakse sudova pri Vijeću Europe i Europske unije, Centar sudske prakse te ustrojstvene jedinice za poslove sudske uprave.
- Centar sudske prakse prati, analizira i objavljuje sudsku praksu sudova u Republici Hrvatskoj i praksu sudova koji odlučuju na razini Vijeća Europe i Europske unije. Voditelj Centra sudske prakse je sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske određen godišnjim rasporedom poslova.

Specijalizaciju rada iz nadležnosti županijskih sudova nalazimo u odredbi članka 4. Zakona o područjima i sjedištima sudova:⁷

Za odlučivanje o žalbama protiv odluka svih općinskih sudova u sporovima iz radnih odnosa određuju se Županijski sud u Bjelovaru, Županijski sud u Osijeku, Županijski sud u Rijeci, Županijski sud u Splitu i Županijski sud u Zagrebu.

Za odlučivanje o žalbama protiv odluka svih općinskih sudova u obiteljskim predmetima određuju se Županijski sud u Puli – Pola, Županijski sud u Splitu i Županijski sud u Zagrebu.

Za odlučivanje o žalbama protiv odluka svih općinskih sudova u zemljišnoknjižnim predmetima, kao i o žalbama protiv odluka svih općinskih sudova u postupcima brisovne tužbe, tužbe za ispravak, tužbe za ispravak pogrešnog upisa i tužbe za opravdanje predbilježbe određuju se Županijski sud u Splitu, Županijski sud u Varaždinu i Županijski sud u Velikoj Gorici.

Specijalizacijom rada pojedinih županijskih sudova trebala bi se povećati kvaliteta i brzina rješavanja kako na županijskim sudovima tako i na općinskim sudovima. Koliko sudski predmeti s međunarodnim elementom mogu biti iznimno zahtjevni potvrđuje i aktualni predmet iz Splita "provođenja ovrhe nad malodobnim djetetom". Trebalo bi težiti koliko je god to moguće i specijalizaciji u radu pojedinih općinskih sudova ili sudaca.

IV. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁸ (skraćeno: Europska konvencija o ljudskim pravima) potpisana je u Rimu 4. studenoga 1950. godine i predstavlja Međunarodni ugovor o zaštiti ljudskih prava i sloboda u Europi. Na snagu je stupila 3. rujna 1953. godine, a kroz vrijeme je u nekoliko puta dopunjavana dodavanjem određenih protokola. Samom

⁶ NN br. 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 27/11, 113/11, 28/13 i 33/15

⁷ NN 144/10, 84/11 i 128/2014

⁸ Konvencija za zaštitu ljudskih prava s protokolima 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10

konvencijom ustanovljen je Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu⁹. Radi osiguranja poštovanja obveza koje su visoke ugovorne stranke preuzele Konvencijom i dodatnim protokolima, ustanovljuje se Europski sud za ljudska prava.

Konvencija se sastoji od tri dijela:

- glavni dio (čl. 2. – 18.)
- odredbe o sastavu Suda i pravilima rada (čl. 19. – 51.)
- završne odredbe (mješovite odredbe).

U prvom dijelu obrađena su osnovna građanska i politička prava i slobode. U drugom dijelu su navedene odredbe o samom Sudu te o pravilima njegovog rada, dok su u trećem dijelu sadržane završne odredbe.

Kako se u Konvenciji nazivaju Visoke ugovorne stranke osigurati će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. Konvencije. Pozitivne obveze na osiguranje dole navedenih osnovnih prava tumače se iz prvog članka Konvencije koji navodi da su države dužne osigurati prava navedena u Konvenciji svim osobama pod njihovom jurisdikcijom. Države su dužne poduzeti sve potrebne mjere za osiguranje tih prava, uključujući i osiguranje odnosno reakciju kada dođe do povrede tih prava. U odjeljku I.1 navedena su slijedeća prava i slobode:

- pravo na život (članak 2.)
- zabrana mučenja (članak 3.)
- zabrana ropstva i prisilnog rada (članak 4.)
- pravo na slobodu i sigurnost (članak 5.)
- pravo na pošteno suđenje (članak 6.)
- nema kazne bez zakona (članak 7.)
- pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života (članak 8.)
- sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi (članak 9.)
- sloboda izražavanja (članak 10.)
- sloboda okupljanja i udruživanja (članak 11.)
- pravo na brak (članak 12.)
- pravo na djelotvoran pravni lijek (članak 13.)
- zabrana diskriminacije (članak 14.)
- derogiranje u vrijeme izvanrednog stanja (članak 15.)
- ograničenja političke djelatnosti stranaca (članak 16.)
- zabrana zloupotrebe prava (članak 17.)
- granice primjene ograničenja prava (članak 18.)

Broj i sadržaj osnovnih ljudskih prava navedenih u člancima 2. – 14. Konvencije nije se mijenjao od dana donošenja Konvencije od kada je proteklo više od 60 godina. Konvencijski sustav nadopunjen je sadržajno novim pravima, koja su navedena u protokolima, a kroz vrijeme u nekoliko slučajeva mijenjane su i konvencijski odredbe koje se odnose na nadležnosti i funkcioniranje nadzornih mehanizama. Unatoč ne promjeni sadržaja i broja osnovnih ljudskih prava kroz to vrijeme bitno je povećana svijest o potrebi zaštite i promicanja ljudskih prava, pa samim time i provedbene mjere radi ostvarivanja tih prava. Sud na više mjesta navodi kako Konvenciju tumači kao „živi dokument“, a kroz sadržaj sudske prakse de facto se nadograđuje sam tekst Konvencije u skladu s uvjetima suvremenog i modernog razumijevanja zaštite temeljnih prava.

⁹ čl. 19. Konvencije

V. PROTOKOLI UZ KONVENCIJU

Protokolima uz Konvenciju dopunjena je ili promijenjena Konvencija, na različite načine no ovdje nabrajamo neke protokole i neka nova uređenja koja se vežu uz gore navedena osnovna prava.

Protokol br. 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda bitan je zbog članaka 1., 2. i 3. odnosno zaštite vlasništva, prava na obrazovanje i prava na slobodne izbore.

Protokol br. 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda o osiguranju određenih prava i sloboda uz ona uključena u Konvenciju i Protokol br. 1 bitan je zbog članaka 1., 2., 3. i 4. odnosno zbog zabrane dužničkog zatvora, prava na slobodu kretanja i izbora prebivališta, zabrana protjerivanja građana i zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca.

Protokol br. 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda o ukidanju smrtne kazne bitan je zbog članaka 1. i 2. odnosno ukidanja smrtne kazne (osim u iznimnim slučajevima).

Protokol br. 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda bitan je zbog članaka 1., 2., 3., 4. i 5. odnosno uvedena su postupovna jamstva u protjerivanju stranaca, pravo na žalbu u kaznenim predmetima, pravo na naknadu štete za nezakonite presude te pravo da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen za istu stvar te jednakost prava i obveza između supružnika.

Protokol br. 11 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda bitan je zbog toga što je zamijenio Protokole br. 2., 3., 5., 8., 9. i 10. te je ukinuta Europska komisija za ljudska prava što je omogućilo pojedincima da se izravno obrate sudu.

Protokol br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda bitan je zbog članka 1. odnosno uvođenja opće zabrane diskriminacije te jamstva da nitko ne smije biti diskriminiran, po bilo kojoj osnovi, od strane bilo kojeg javnog tijela.

Protokol br. 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, bitan je zbog članka 1. te uvođenja apsolutne zabrane smrtne kazne u svim okolnostima uključujući i za zločine počinjene u vrijeme rata i neposredne ratne opasnosti.

Sve države potpisnice Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda imaju dužnost i obvezu poštivanja prava i sloboda koje su zajamčene tom Konvencijom i dodatnim protokolima. Europski sud za ljudska prava predstavlja instrument i mehanizam zaštite ljudskih prava koja nisu na nacionalnoj razini kvalitetno ostvarena, odnosno reagira na pojedinačne slučajeve povrede tih prava i sloboda.

Države potpisnice Konvencije obvezale su se da će poštivati konačne presude Europskog suda u svakom sporu u kojem su stranke, a odgovornost za primjenu Konvencije ima Odbor ministara koji je nadležan za nadzor na izvršenjem presuda Europskog suda. Svaki pojedinac, skupina pojedinaca ili nevladina organizacija, kada smatra da su im povrijeđena neka od gore navedenih temeljnih prava, može se obratiti Sudu pod uvjetom da su iscrpljena sva domaća pravna sredstva. Najčešće zahtjeve podnose pojedinci kada smatraju da su im povrijeđena neka od temeljnih prava, no ta prava mogu biti povrijeđena i skupinama pojedinaca.

Europski sud u svojem predmetu Hrvatski liječnički sindikat protiv Hrvatske, presuda od 27. studenog 2014., Zahtjev br. 36701/09 utvrdio je da je došlo do povrede čl. 11. Konvencije jer je ograničenje prava Hrvatskog liječničkog sindikata na štrajk kroz razdoblje od 3 godine i 8 mjeseci, u

situaciji u kojoj domaći sudovi nisu ispitali dopuštenost štrajka po svim osnovama koje je sindikat istaknuo, nije bilo razmjerno legitimnom cilju koji se zabranom nastojao postići te je na taj način Republika Hrvatska povrijedila pravo Hrvatskog liječničkog sindikata na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja (član 11. Konvencije).

Citirana presuda je prva presuda Suda protiv Republike Hrvatske koja se odnosi na pravo na štrajk, te nije utvrđeno da postoji neodgovarajuća pravna regulativa prava na štrajk, već je isključivo utvrđeno da je do povrede došlo zbog postupanja domaćih sudova (dugotrajnost postupka i propuštanje donošenja odluke sukladno svim činjeničnim okolnostima spora i zahtjevima koji su pred sudove bili postavljeni).

Jednako tako zahtjeve mogu podnositi i pravne osobe pa je tako u predmetu Homan d.o.o. protiv Hrvatske¹⁰, citirana pravna osoba kao društvo s ograničenom odgovornošću podnijelo zahtjev protiv Republike Hrvatske zbog povrede čl. 6. Konvencije.

Države se obvezuju da neće ni na koji način sprječavati podnošenje tih pojedinačnih zahtjeva. U brojnim presudama utvrđeno je da je došlo do više povreda ljudskih prava, tako je u jednoj presudi utvrđeno da je zbog prekomjerne duljine trajanja postupka razvoda (sedam godina pred hrvatskim sudovima) povrijeđeno podnositeljevo pravo na brak (podnositelj zahtjeva imao je namjeru stupiti u novu bračnu zajednicu, no to nije mogao učiniti s obzirom na činjenicu da u sedam godina razvod njegovog braka nije pravomoćno završen). Dakle, u konkretnom slučaju utvrđena je prekomjerna duljina trajanja postupka, ali i povrijeđeno pravo podnositelja zahtjeva na brak. U jednom predmetu utvrđeno je da je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije i to u četiri aspekta tog članka (nepriistranost, neopravdano isključenje javnosti, povreda načela ravnopravnosti stranka i prekomjerna duljina postupka).

VI. KONVENCIJA I REPUBLIKA HRVATSKA

Republika Hrvatska ratificirala je Konvenciju i njezine protokole 5. studenoga 1997. godine te je time priznala nadležnost Europskog suda za ljudska prava i obvezatnost njegovih presuda. Samim time preuzeta je i obveza izvršavanja svih konačnih presuda u sporovima u kojima je Republika Hrvatska tužena.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda predstavlja sastavni dio hrvatskog pravnog poretka od 6. studenoga 1997. godine te su je sva tijela državne vlasti dužna primjenjivati u svom postupanju. Koliko svaki pojedinac unutar tih državnih tijela zna o sadržaju i načinu primjene konvencijskog prava veliko je pitanje. Hrvatska državna tijela dužna su jamčiti i štititi prava zajamčena Konvencijom, dok Europski sud za ljudska prava pruža supsidijarnu zaštitu, u slučajevima kada su nacionalna tijela propustila primijeniti ili su krivo primijenila neku od odredbi Konvencije. Iz toga se izvodi zaključak da je prava svrha Konvencije da se ona svakodnevno primjenjuje pred svim tijelima hrvatske vlasti, što se u praksi najčešće odnosi na pravosudna tijela.

Republika Hrvatska prihvatila je i Deklaraciju iz Interlakena i Deklaraciju iz Brightona kojom su za sve države članice Konvencije obvezale povećati svijest nacionalnih vlasti (sudske, izvršne i zakonodavne) o konvencijskim standardima te osigurati primjenu tih standarda u državi.

Deklaracijom iz Brightona, države članice između ostalog su se obvezale da će:

¹⁰ Homan d.o.o. protiv Hrvatske, presuda od 15. studenog 2016., Zahtjev br. 61691/13

- poticati nacionalne sudove i omogućiti im da vode računa o bitnim načelima Konvencije, uzimajući u obzir sudsku praksu Suda u vođenju postupka te obrazloženjima iz presuda;
- davati bitne informacije javnim dužnosnicima o obvezama na temelju Konvencije, posebice onima koji vode obuku u pravosudnom sustavu, onima koji su nadležni za primjenu prava te onima koji su nadležni i odgovorni za lišavanje osoba slobode;
- davati odgovarajuće informacije i provoditi stručnu obuku sudaca, odvjetnika i državnih odvjetnika o Konvenciji i to kako tijekom studija, praktične obuke te stručnog usavršavanja.

Za potpuno i pravilno razumijevanje konvencijskih standarda, nužno je upoznati se i sa sudskom praksom Suda, koja se kontinuirano razvija, nadopunjuje i unaprjeđuje, pa je stalno usavršavanje u tom području potrebno svim pravosudnim dužnosnicima svih razina.

„Sud smatra da je razdoblje koje se uzima u obzir počelo 6. studenog 1997. godine., dan nakon stupanja Konvencije na snagu u odnosu na Hrvatsku. Međutim, kad se ocjenjuje razumnost vremena koje je proteklo nakon tog datuma, potrebno je voditi računa o stanju postupka u tom trenutku.“¹¹

Razlika prema pravnom poretku međunarodnog prava čiji su subjekti u pravilu države i međunarodne organizacije, ogleda se u tome da su subjekti pravnog poretka EU ne samo države članice već i njihovi građani. Građani država članica kao subjekti prava EU mogu biti i jesu nositelji subjektivnih prava koja se izvode izravno iz pravnog poretka EU.

Hrvatska tijela vlasti (zakonodavna, izvršna i sudska) moraju omogućiti građanima ostvarivanje konvencijskih prava, pravodobnim usklađivanjem propisa, sudske i upravne prakse te javnih politika s konvencijskim pravom. Podnošenjem tužbe (individualnog zahtjeva) protiv države Sudu provjerava se konvencijski sustav zaštite ljudskih prava koji se može činiti apstraktan, no, za svakog pojedinca radi se o konkretnoj zaštiti određenih prava. Zahtjev Sudu može se podnijeti u obliku pojedinačnog zahtjeva ili zajedničkog zahtjeva. Nakon što je podnesen zahtjev Sudu, Sud ispituje je li zahtjev dopušten te jesu li ispunjeni slijedeći uvjeti:

- da su iscrpljena domaća pravna sredstva;
- da je zahtjev podnesen u roku od 6 mjeseci od donošenja konačne odluke domaćeg suda;
- da se prigovor sadržajno odnosi na povredu neke ili nekih odredbi Konvencije;
- da je podnositelj zahtjeva pretrpio značajnu štetu.

U slučaju kad Sud ustanovi da gore navedeni uvjeti nisu ispunjeni, donosi odluku o nedopuštenosti, kojom odlukom se postupak pred sudom završava.

Europski sud za ljudska prava u zahtjevu br. 19256/13 Vuletić protiv Hrvatske donio je odluku kojom je proglasio zahtjev nedopuštenim.

U konkretnom predmetu utvrđeno je da se je štetni događaj dogodio u prosincu 1997. godine kada je podnositeljica zahtjeva nakon verbalne prepirke zadobila i višestruke prijelom desne ruke. Dana 29. travnja 1998. godine Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu optužilo je A.B. zbog kaznenog djela teške tjelesne ozljede. Nakon ukidnih odluka 3. veljače 2004. godine Općinski kazneni sud u Zagrebu obustavio je postupak protiv A. B. zbog nastupanja apsolutne zastare kaznenog progona. U studenom 2010. godine spis je uništen u skladu s odredbama Sudskog poslovnika te je samo rješenje o obustavi postupka sačuvano u arhivi Općinskog kaznenog suda u Zagrebu. Podnositeljica zahtjeva dana 21. studenoga 2012. raspitivala se o statusu svojih predmeta te joj je tek tada uručeno rješenje o obustavi postupka. Unatoč činjenici da sud nije dostavio rješenje o obustavi

¹¹ Nogolica protiv Hrvatske, presuda od 7. prosinca 2006., Zahtjev br. 9204/04

postupka podnositeljici zahtjeva, Sud primjećuje da podnositeljica nije pružila nikakvo razumno objašnjenje za svoju neaktivnost u praćenju napretka postupka na domaćoj razini.

Zbog navedenog Sud smatra da je podnositeljica svojim propustom da prati napredak svojeg predmeta, te podnoseći zahtjev Sudu 11. veljače 2013. spriječila Sud utvrditi sve relevantne okolnosti predmeta, jer je domaći spis odavno bio uništen. Sud zaključuje da je podnositeljica propustila pokazati potrebnu revnost u poštivanju šestomjesečnog roka propisanog čl. 35. st. 1. Konvencije pa je zahtjev proglašen nedopuštenim.

Kroz vrijeme mijenja se i način postupanja pred Europskim sudom za ljudska prava u određenim fazama postupka. Od lipnja 2017. došlo je do određenih promjena u pogledu načina na koji Europski sud za ljudska prava donosi odluke u postupku koji se vodi pred sućem pojedincem. Radi se o postupcima u kojima se zahtjevi odbacuju kao nedopušteni i u kojima se do sada podnositelj zahtjeva pismom obavještavao o odluci da je njegov zahtjev odbačen kao nedopušten, bez navođenja razloga za nedopuštenost.

Od lipnja 2017. umjesto pisma podnositelji zahtjeva zaprimat će odluku suca pojedinca na jednom od službenih jezika suda, popraćenu pismom na odgovarajućem nacionalnom jeziku. U odluci Sud će navesti razloge zbog čega je zahtjev odbačen kao nedopušten, što je odgovor na traženja da odluke suca pojedinca budu obrazložene kako bi stranke u postupku i njihovi zastupnici mogli utvrditi zbog čega nisu uspjeli sa svojim zahtjevom pred Sudom.

Ako Sud utvrdi da su navedeni uvjeti dopuštenosti ispunjeni, donosi odluku o dopuštenosti zahtjeva te se pokreće postupak ispitivanja osnovanosti zahtjeva. Činjenica da se i te odluke ne donose jednoglasno upućuje da nije uvijek jednostavno donijeti odluku o dopuštenosti zahtjeva. U dolje navedenoj odluci glede povrede prava iz čl. 6. st. 1. Konvencije odluka je donesena jednoglasno, dok je o povredi na temelju čl. 8. u svezi s čl. 13. Konvencije odluka donesena većinom glasova.

Europski sud za ljudska prava u zahtjevu br. 53176/99 Mikulić protiv Hrvatske donio je jednoglasno odluku kojom je proglasio zahtjev dopuštenim, bez prejudiciranja merituma, na temelju čl. 6. st. 1. Konvencije glede prava da se odluči o građanskim pravima u razumnom roku, te većinom glasova proglasio zahtjev dopuštenim, bez prejudiciranja merituma, na temelju čl. 8. Konvencije u svezi s čl. 13. da je povrijeđeno pravo na poštivanje obiteljskog i privatnog života zbog prekomjerne dužine građanskog postupka radi utvrđivanja očinstva kao i prava na učinkovito pravno sredstvo za ubrzanje tog postupka ili osiguranja pojavljivanja tuženika pred sudom.

Nakon što je ispitana osnovanost zahtjeva Sud može donijeti dvije vrste presuda:

1. Presuda kojom se utvrđuje povreda Konvencije
2. Presuda kojom se utvrđuje da nije došlo do povrede Konvencije.

VII. URED ZASTUPNIKA

U sporovima pred Sudom Republiku Hrvatsku zastupa zastupnik kojeg imenuje Vlada. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava je stručna služba Vlade Republike Hrvatske čije osnovne aktivnosti se sastoje u:

- poslovima pripreme svih očitovanja države u postupcima pred Europskim sudom za ljudska prava;
- poslove pripreme i sudjelovanja na usmenim ročištima pred Europskim sudom za ljudska prava;
- poslove pripreme i sudjelovanja u koordiniranju izvršenja presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava;
- poslove pripreme i sudjelovanja na sastancima Odbora ministara Vijeća Europe o izvršenju presuda Europskog suda za ljudska prava;
- poslove pripreme mišljenja o usklađenosti hrvatskih propisa s Konvencijom i sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava;
- poslove usmjerene na upoznavanje državnih tijela s Konvencijom i sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava.

Komunikacija Ureda zastupnika s podnositeljima zahtjeva u postupcima koji se vode pred Europskim sudom za ljudska prava odvija se isključivo putem tog suda što znači da svaka stranka u postupku sva pismena dostavlja sudu koji ih nakon toga prosljeđuje protivnoj stranci na znanje ili radi očitovanja. Isto tako postupanje je i u postupku za sklapanje prijateljskog rješenja (nagodbe).

Europski sud donosi svoje presude na engleskom i/ili francuskom jeziku, a Ured zastupnika prevodi i objavljuje na hrvatskom jeziku presude i odluke koje su donesene protiv Republike Hrvatske. Prijevodi presuda i odluka objavljeni su na stranicama Ureda zastupnika Republike Hrvatske. Službeni tekstovi svih presuda i odluka na engleskom i/ili francuskom jeziku, mogu se pronaći na službenim stranicama Europskog suda putem pretraživača sudske prakse HUDOC.

Prijevodi presuda u predmetima protiv Republike Hrvatske pomažu sucima ali i općoj javnosti da se što bolje upoznaju o pravnim stajalištima Europskog suda u svezi provedbe i zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda.

Ured zastupnika RH pred Europskim sudom nadležan je za uredne i pravovremene isplate iznosa koje je podnositeljima zahtjeva dosudio Europski sud u svojoj odluci ili presudi. Dosuđene iznose RH je dužna isplatiti u roku od tri mjeseca od dana konačnosti presude odnosno tri mjeseca od dana objave odluke Europskog suda. U Republici Hrvatskoj postoji Stručni savjet za izvršenje presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava i to je međuinstitucionalno tijelo nadležno za identifikaciju mjera izvršenja konkretnih presuda te za nadzor nad provedbom izvršenja. Stručni savjet sastavljen je od predstavnika svih ministarstava, Ustavnog suda Republike Hrvatske, Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i određenih drugih tijela državne vlasti. Stručni savjet sastaje se jednom godišnje radi razmatranja općeg stanja postupaka izvršenja presuda protiv Republike Hrvatske. Članovi Stručnog savjeta obavezni su svaku presudu Europskog suda protiv Republike Hrvatske razmotriti sa stajališta nadležnosti tijela koje predstavljaju te ako postoji potreba, predložiti konkretne mjere koje se trebaju provesti kako bi se izbjeglo ponavljanje istovjetne povrede Konvencije. Stručnom savjetu predsjedava zastupnik Republike Hrvatske pred Europskim sudom.

Ured zastupnice Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava podnosi Vladi Republike Hrvatske i Hrvatskom saboru godišnja izvješća u kojem prikazuje strukturu predmeta protiv Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, strukturu presuda i odluka Suda koje se nalaze u postupku nadzora izvršenja pred Odborom ministara Vijeća Europe. Na temelju presuda i odluka prikazuju se i financijski pokazatelji povreda ljudskih prava zajamčenih Konvencijom.

Ured koordinira izvršenje presuda i odluka Suda u Hrvatskoj s nadležnim tijelima i sudjeluje u nadzoru izvršenja presude. Ured zastupnika Republike Hrvatske nije tijelo nadležno za izvršenje presuda jer je to obveza svih domaćih tijela na koje se odnose presude u kojima je utvrđena povreda konvencijskog prava. Ured predstavlja poveznicu između Europskog suda, domaćeg sustava i

VIII. OPĆA NAČELA PRAVA U EUROPSKOJ UNIJI

Opća načela prava predstavljaju norme kojima se omogućava rješavanje sporova za koje ne postoji jasno i precizno pravno pravilo. Načela se utvrđuju kroz praksu Suda te spadaju zajedno s pravnim običajima i sporazumima među državama članicama, u područje nepisanih izvora prava.

Činjenica da se radi o nepisanim izvorima prava ne umanjuje njihovu važnost, jer opća načela imaju bitnu ulogu u pravu i pravnoj praksi Suda. Njima se često popunjavaju pravne praznine ili se njima odgovara na pitanja koja su proizašla iz različitih tumačenja postojećih zakona. Posebnu važnosti imaju načela preuzeta iz Konvencije koje je Sud kroz dugogodišnju praksu razradio. Temeljna načela pokrivaju zaštitu osnovnih ljudskih prava, a poštivanje temeljnih prava mora biti osigurano jer predstavlja sastavni dio općih pravnih načela.

Načelo supsudijarnosti predstavlja osnovno načelo konvencijskog sustava koje definira poštovanje prava navedenih u Konvenciji, a obveza za to je u rukama svake pojedine države, a na Sudu je da kontrolira ostvarivanje temeljnih prava. Načelo supsudijarnosti može se promatrati kroz proceduralni ali i sadržajni aspekt. Proceduralni aspekt vidljiv je u činjenici da se zahtjev smije podnijeti tek kada su iscrpljena domaća pravna sredstva. Načelo supsudijarnosti u sadržajnom smislu vidljivo je u činjenici da Sud ne razmatra pitanja ili činjenice nacionalnog prava, koje su bile predmet odlučivanja od strane nacionalnih sudova ili vlasti, a sve temeljem sudske prakse u kojoj je utvrđeno da Sud ne predstavlja žalbeni sud i koji ne poništava odluke nacionalnih sudova.

„Sud s tim u vezi najprije ponavlja da se prije podnošenja zahtjeva Sudu protiv Hrvatske od podnositelja zahtjeva u načelu zahtijeva, kako bi iscrpili domaća pravna sredstva i zadovoljili načelo supsidijarnosti, da podnesu ustavnu tužbu i na taj način pruže priliku hrvatskom Ustavnom sudu da ispravi njihovu situaciju (vidi predmet Orlić protiv Hrvatske, br. 48833/07).“¹²

Ostvarivanjem načela pravne sigurnosti zahtijeva od sudova da tumačenje pravnih normi bude jasno i precizno, a posljedice tog tumačenja predvidive, kako bi se onemogućila različita tumačenja od strane raznih sudova i građanima pružila zaštita od arbitrarnog postupanja.

Kada sud u ponovljenom postupku zauzima drugačiji stav od onoga zauzetog u ranijem postupku, on mora obrazložiti takve promjene. Dakle, nije povreda ako se u ponovljenom postupku zauzme drugačiji stav od ranije iznijetog stava, no takav se promijenjeni stav mora dobro obrazložiti i opravdati promjene u ranije zauzetom stavu.

Načelo zabrane diskriminacije razrađeno je u brojnim odlukama koje se između ostalog odnose na ravnopravnost između žena i muškaraca. Načelo jednakog postupanja odnosi se na jednaki tretman prema ženama i muškarcima te je zabranjena svaka diskriminacija i po drugim osnovama kao što su npr. spol, rasa ili etničko porijeklo, vjera ili uvjerenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija. Žrtva diskriminacije može biti i osoba koja osobno nema neku od zaštićenih karakteristika, ali je s takvom osobom u bliskoj vezi.

Načelo pravične ravnoteže pokušava dovesti u omjer interes pojedinca i interes zajednice što se u praksi ostvaruje i kroz primjenu načela razmjernosti pa se pokušava ostvariti životni i razumljivi

¹² Presuda Vrtar protiv Hrvatske, od 7. siječnja 2016., Zahtjev br. 39380/13

odnos između interesa pojedinca i interesa zajednice. Jednakost oružja označava jednake procesne mogućnosti sudjelovanja u postupku pa se u pravilu preklapa sa zahtjevom za kontradiktornošću. Prema praksi Suda „pravo na kontradiktorni postupak jamči strankama mogućnost uvida u očitovanja ili dokaze koje daje protivna strana, te izražavanje svojeg mišljenja o tim navodima“¹³. Mogućnost saznanja o svim predloženim dokazima i podnesenim podnescima protivne strane, u cilju kvalitetnog kontradiktornog postupka definirana je i u navodima presude Lazarević protiv Hrvatske, gdje se navodi „pojam pravičnog suđenja implicira i pravo na kontradiktorni postupak. To pravo znači da stranke u kaznenom ili građanskom postupku moraju u načelu imati priliku ne samo obznaniti bilo koji dokaz koji je potreban da bi uspjele sa svojim zahtjevima, nego i znati za sve predočene dokaze i podnesena očitovanja i davati primjedbe na njih s namjerom da utječu na odluku suda.“¹⁴

Iz sudske prakse Suda izviru načela koja se odnose na saslušanje stranaka u predmetima koji predstavljaju građanska prava i dužnosti. Načelo jednakosti oružja, u smislu pravične ravnoteže među strankama, odnosi se i na građanski ali i na kazneni postupak. Načelo jednakosti oružja u kontekstu građanske parnice, podrazumijeva razumnu mogućnost svih stranaka da izlože činjenice i predlože dokaze za dokazivanje tih činjenica. Iako je to načelo vrlo razumljivo, u praksi se nažalost ne ostvaruje.

Načelo transparentnosti znači javnost rada, dostupnost svih relevantnih informacija i razloga pojedinih odluka. Jednako tako unificirano ili ujednačeno tumačenje i primjena prava predstavlja temeljno načelo koje u Republici Hrvatskoj je zakonska obveza Vrhovnog suda Republike Hrvatske koji treba osigurati jedinstvenu primjenu zakona.

Načelo odgovornosti podrazumijeva da svako najbolje izvršava svoje obveze a što se provjerava kroz ispravno primjenjivanje donesenih odluka.

Uz opća pravna načela postoji i čitav niz načela koja je sud utvrdio kroz svoju praksu i koja primjenjuje prilikom rješavanja pojedinih slučajeva.

IX. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Europski sud za ljudska prava ustanovljen je 21. siječnja 1959. godine, a prema odredbama Konvencije, mora osiguravati poštivanje obveza koje su visoke ugovorne stranke preuzele Konvencijom, ali i dodatnim protokolima. Upravo stupanjem na snagu Protokola br. 11. Sud je postao stalna institucija zaštite ljudskih prava u Europi, a suci su potpuno neovisni o zemlji iz koje dolaze. Treba razlikovati Europski sud za ljudska prava (Strasbourg) i Sud Europske unije (Luxembourg). Europski sud za ljudska prava nije žalbeni sud u odnosu na sudove država potpisnica Konvencije, što znači da taj sud ne može ukinuti, mijenjati ili preinačiti domaću odluku.

Konvencija ne daje određene smjernice o tome kako Sud treba tumačiti njene odredbe, pa je moguća vrlo široka interpretacija odredbi Konvencije. Uloga je suda da ispitujući svaki konkretni slučaj i donoseći sudsku presudu, tumači i neposredno primjenjuje Konvenciju. U brojnim presudama stoji "Konvencija je živi instrument koji se mora tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta što je čvrsto ukorijenjeno u sudskoj praksi Suda...". To znači da treba poznavati dosadašnju praksu suda glede svakog pojedinog temeljnog prava ali i pratiti eventualne promjene do kojih će doći u interpretaciji svakog pojedinog prava kroz vrijeme.

¹³ Presuda Ruiz-Mateos protiv Španjolske od 23. lipnja 1993., Zahtjev br. 12952/87

¹⁴ Lazarević protiv Hrvatske od 30. rujna 2010., Zahtjev br. 61435/08

„Namjera je Konvencije jamčiti prava koja nisu teoretska i iluzorna, već praktična i učinkovita“.¹⁵

Presude Europskog suda za ljudska prava obvezuju državu na koju se odnose. Obveza država da izvrše presude propisana je u članku 46. stavak 1. Konvencije, a obveza ispunjenja uvjeta prijateljskih rješenja u članku 39. stavak 4. Konvencije. Sud se u svakoj fazi postupka može staviti na raspolaganje zainteresiranim stankama u cilju postizanja prijateljskog rješenja na temelju poštivanja ljudskih prava zajamčenih Konvencijom i dodatnim protokolima. Takav postupak je povjerljive prirode, a ako se postigne prijateljsko rješenje, sud će izbrisati slučaj sa svoje liste, odlukom koja će sadržavati kratku izjavu o činjenicama i postignutom rješenju. U slučaju opcije prijateljskog rješenja spora (priznanja povrede) zastupnica Republike Hrvatske nakon analize predmeta i utvrđenja da se radi bilo o repetitivnom predmetu ili očiglednoj povredi Konvencije traži od Vlade Republike Hrvatske suglasnost za postizanje prijateljskog rješenja spora, a podredno za priznanje povrede. Zastupnik obavještava Sud o načinu i uvjetima mirnog rješenja spora, a Sud prijedlog zastupnika dostavlja podnositelju zahtjeva i ako se isti složi s prijedlogom, Sud donosi odluku o brisanju prijedloga s liste predmeta Europskog suda.

U predmetu Podoreški protiv Hrvatske¹⁶, koji je brisan s liste predmeta, primljen je na znanje sporazum stranaka da neće tražiti preispitivanje predmeta pred Velikim Vijećem, a sve na temelju sporazuma postignutog između stranaka na temelju čl. 39. Konvencije.

Podnositeljica zahtjeva smatrala je da nije imala pošteno suđenje od strane nepristranog suda, u skladu s čl. 6. st. 1. Konvencije, zbog toga što je u njenoj žalbi, kao predsjednica sudskog vijeća, odlučivala supruga jedne od protivnih stranaka. Nakon što je sud proglasio zahtjev dopuštenim, Vlada odnosno predlagateljica, podnijeli su formalne izjave o prihvaćanju prijateljskog rješenja predmeta.

Vladin zastupnik dostavio je sudu slijedeću izjavu: „Izjavljujem da Vlada Republike Hrvatske u cilju sklapanja prijateljskog rješenja nudi gđi. Zorici Podoreški na ex gratia osnovi isplatu iznosa od 7.000,00 EUR.“

Podnositeljica zahtjeva dostavila je izjavu u kojoj prima na znanje da je Vlada Republike Hrvatske, u cilju prijateljskog rješenja predmeta pred Europskim sudom za ljudska prava spremna platiti iznos od 7.000,00 EUR te podnositeljica prihvaća prijedlog i odriče se bilo kakvih zahtjeva prema Republici Hrvatskoj u odnosu na činjenice navedene u zahtjevu te se obvezuje da neće tražiti da predmet bude iznesen Velikom Vijeću.

Najčešće se obveza koju država na sebe preuzima sklapanjem prijateljskog rješenja odnosi na isplatu pravične naknade podnositelju zahtjeva. Sklapanjem prijateljskog rješenja država pokazuje da je uočila problem, da je svjesna problema koji je uzrokovao povredu Konvencije, pa je za očekivati da će država i poduzeti daljnje aktivnosti i mjere radi izbjegavanja istovjetnih postupaka pred Sudom u budućnosti.

Europski sud u pojedinom slučaju utvrđuje da je povrijeđena neka ili neke odredbe Konvencije, ne namećući državama nikakve konkretne obveze u postupku izvršenja. Na državama je da same odaberu što kvalitetnije mjere za učinkovito izvršenje presuda. Putem svojih presuda i odluka Europski sud tumači Konvenciju i na taj način postavlja standarde zaštite ljudskih prava koji se trebaju primjenjivati na nacionalnoj razini i koje sva tijela državne vlasti trebaju primjenjivati pri obavljanju svojih poslova. Izreke presuda Europskog suda u pravilu su ograničene na utvrđivanje povrede konkretne odredbe Konvencije, a najvažniji dio postupka izvršenja presude u tuženoj državi jest

¹⁵ Europski sud za ljudska prava, presuda Airey protiv Irske

¹⁶ Presuda (prijateljsko rješenje) od 19. srpnja 2007., Zahtjev br. 13587/03

utvrđivanje glavnih razloga zbog čega dolazi do konkretnih povreda Konvencije. To može biti:

- neusklađenost domaćeg zakonodavstva s Konvencijom;
- neusklađenost domaće sudske i upravne prakse s Konvencijom;
- nepostojanje ili što je češće nedosljedno provođenje javnih politika i sl.

Izbor mjera izvršenja svake presude u pravilu je na državi na koju se ona odnosi, a državna tijela moraju na temelju zaključaka Europskog suda prepoznati prave uzroke povreda Konvencije te označiti i provesti mjere koje su prikladne za uklanjanje tih uzroka.

Nacionalni sudovi moraju voditi računa o sudskoj praksi Europskog suda jer su sve presude i odluke obvezujući za državu, a iz toga proizlazi obveza države da poduzme sve potrebne mjere za izvršenje pojedine presude. Jednako tako država mora poduzeti sve da se takve povrede ne ponavljaju u budućnosti, jer bi time pokazala da kvalitetno prihvaća presude Europskog suda i primjenjuje određene standarde u smislu zaštite ljudskih prava.

„Sud ponavlja da je njegova ovlast razmatranja sukladnosti sa domaćim pravom ograničena i da je prije svega na domaćim tijelima, posebice sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo. Uloga Suda ograničena je na utvrđivanje jesu li učinci takvog tumačenja sukladni s Konvencijom.“¹⁷ Presude koje se odnose na povredu nekog aspekta prava na pošteno suđenje ne mogu se izvršiti izmjenama zakona ili drugih propisa, već je prvotno potrebno provesti edukaciju sudaca, te osigurati neposrednu primjenu Konvencije u rješavanju predmeta.

Poznavanje, ali posebno razumijevanje, sudske prakse pokazuje se kao nužan preduvjet za pravilnu primjenu same Konvencije i standarda na nacionalnoj razini no za to je potrebno provesti brojne edukacije i to kako o samoj Konvenciji, tako i o općim načelima koja su postavljena i razrađena kroz brojne presude Europskog suda, te o samim presudama, bez obzira odnose li se te presude na našu državu.

Europski sud za ljudska prava donio je presudu protiv Slovenije u predmetu kojeg je pokrenuo gospodin Zoran Vaskrsić. Radi se o predmetu u kojem je on zbog duga od 124 EUR za neplaćeni račun za vodu ostao bez svoje kuće te je s obitelji deložiran iz iste. U presudi je naloženo da država mora podnositelju zahtjeva isplatiti iznos od 85.000 EUR odštete zbog prodaje kuće radi prisilne naplate duga. Utvrđeno je da su nacionalni slovenski sudovi prekršili Europsku konvenciju o ljudskim pravima i to odredbe "o mirnom uživanju privatnog vlasništva". Možda netko uočava neku sličnost s nekim postupcima, u prijašnjem razdoblju, prodaje nekretnina u Republici Hrvatskoj?

Pravna obvezatnost konačnih presuda Europskog suda temelji se na odredbi čl. 46. st. 1. Konvencije jer su se Visoke ugovorne stranke obvezale da će se podvrgnuti konačnoj presudi suda u svakom sporu u kojem su stranke. Iz toga bi se dalo zaključiti da su učinci konačne presude ograničeni na stranke u sporu pred sudom, odnosno da ti učinci djeluju inter partes. Zbog više razloga učinci presuda Europskog suda djeluju erga omnes. Naime, Europski sud se u svojim presudama drži utvrđenih standarda navedenih u ranijim odlukama i te standarde bez ozbiljnih razloga on ne mijenja. Iz tog razloga države potpisnice trebale bi svoje pravo i praksu prilagođavati praksi Europskog suda koja je navedena i u presudama u kojima one nisu bile stranke.

Kako to u praksi izgleda vidjet ćemo u primjerima odgovora na pojedina pitanja. Je li sudska prodaja kuće ili stana miješanje u pravo na poštovanje doma, tko tumači i primjenjuje domaće pravo, u kojim postupcima postoji obveza provođenja testa razmjernosti odgovore na ta pitanja nalazimo:

¹⁷ Presuda Europskog suda Hrvatski liječnički sindikat protiv Hrvatske, od 27. studenoga 2014., Zahtjev br. 36701/09, točka 56.

59. Sud je ranije utvrdio da se sudska prodaja kuće ili stana podnositelja zahtjeva i njegovo ili njezino iseljenje treba smatrati miješanjem u pravo na poštivanje njegovog ili njezinog doma (vidi predmet *Zehentner protiv Austrije*, br. 20082/02, paragraf 54., 16. srpnja 2009.). U ovome je predmetu kuća podnositelja zahtjeva prodana u ovršnom postupku i njihovo iseljenje naloženo je u kontekstu tih postupaka. Iako podnositelji zahtjeva još nisu bili iseljeni, izdan je nalog za iseljenje koji se može izvršiti u bilo kojem trenutku. Sud ponavlja da obveza podnositelja zahtjeva da napusti kuću u kojoj živi predstavlja miješanje u njegovo pravo na poštivanje njegovog doma (vidi predmet *Ćosić protiv Hrvatske*, br. 28261/06, paragraf 18., 15. siječnja 2009.).

Nije potrebno u svakom pojedinom slučaju interpretirati i utvrđivati je li sudska prodaja kuće ili stana te iseljenje pojedine osobe iz tog prostora povreda i miješanje u pravo na poštivanje doma kada su te okolnosti već utvrđene u navedenom predmetu *Zehentner protiv Austrije*. Okolnost je li sama obveza da se napusti kuća u kojoj se živi povreda prava na poštivanje doma utvrđena je u predmetu *Ćosić protiv Hrvatske*.

61. Sud ponavlja da je prvenstveno na nacionalnim tijelima, posebice sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo, čak i u onim područjima u kojima Konvencija „uključuje” pravila tog prava, budući da su nacionalna tijela, po prirodi stvari, posebno kvalificirana za rješavanje pitanja koja nastaju s tim u vezi (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Winterwerp protiv Nizozemske*, 24. listopada 1979., paragraf 46., Serija A br. 33). Kad nema proizvoljnosti, Sud neće tumačenje koje su dala nacionalna tijela zamijeniti svojim tumačenjem (vidi, na primjer, predmet *Tejedor García protiv Španjolske*, 16. prosinca 1997. godine, paragraf 31., *Izješća* 1997-VIII).

Tko je ovlašten tumačiti i primjenjivati domaće pravo, uključivo i prava navedena u Konvenciji, riješeno je u gore navedenim predmetima.

65. U nekoliko predmeta protiv Hrvatske Sud je utvrdio povredu prava podnositelja zahtjeva na poštivanje njihovog doma zato što nacionalni sudovi nisu proveli test razmjernosti prilikom izdavanja naloga za iseljenje (vidi, na primjer naprijed citirani predmet *Ćosić*, predmete *Paulić protiv Hrvatske*, br. 3572/06, 22. listopada 2009.; *Orlić protiv Hrvatske*, br. 48833/07, 21. lipnja 2011.; *Bjedov protiv Hrvatske*, br. 42150/09, 29. svibnja 2012.; te *Brežec protiv Hrvatske*, br. 7177/10, 18. srpnja 2013.).¹⁸

Propust nacionalnih sudova da provedu test razmjernosti u situaciji kada nalažu iseljenje podnositelja zahtjeva predstavlja povredu prava na poštivanje doma a o čemu je riješeno u nekoliko predmeta protiv Republike Hrvatske kao npr. *Ćosić*, *Paulić*, *Orlić* i dr.

Pozivanje na ranije odluke u kojima je odlučeno radi li se o građanskopravnom sporu između privatnih stranaka, kakve trebaju biti odredbe domaćih propisa:

61. Na samom početku Sud primjećuje da je u ovršnom postupku u ovom predmetu riječ o građanskopravnom sporu između privatnih stranaka. Mjerodavna načela koja proizlaze iz sudske prakse Suda u takvoj vrsti predmeta sažeta su u predmetu *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* ([VV], br. 73049/01, odlomak 83., ESLJP 2007-I), i, detaljnije, u predmetu *Zagrebačka banka d.d. protiv Hrvatske* (br. 39544/05, odlomci 250.-251., 12. prosinca 2013.)

Nije uvijek jednostavno niti lako utvrditi je li se u konkretnom predmetu radi o građansko pravnom sporu pa o tome postoje odluke u kojima je definiran sadržaj tih odnosa.

65. Sud nadalje ponavlja da načelo zakonitosti također pretpostavlja da su primjenjive odredbe

¹⁸ Predmet *Vrzić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 43777/13

domaćeg zakona dovoljno pristupačne, precizne i predvidive u njihovoj primjeni (vidi, na primjer, predmet *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], br. 38433/09, odlomak 187., ESLJP 2012). Konkretno, pravilo je „predvidivo” kada osoba može – ako je to potrebno uz odgovarajući savjet – predvidjeti, u mjeri u kojoj je to razumno u danim okolnostima, posljedice koje njegovo ponašanje može uzrokovati (ibid., odlomak 141.), i kada pruža mjeru zaštite protiv proizvoljnog miješanja javnih tijela (ibid., odlomak 143.).¹⁹

Koja kvaliteta propisa mora postojati da bi se moglo ostvariti načelo zakonitosti definirana je u gore navedenim predmetima. Iako se presude Vrzić i Ljaskaj odnose protiv Republike Hrvatske, standardi citirani u tim presudama u većini slučajeva se odnose na presude protiv drugih država.

Presude Europskog suda sastavljene su u pravilu od više dijelova koje možemo označiti na sljedeći način:

1. postupak – navode se činjenice o tome tko je pokrenuo postupak protiv određene države, na temelju kojeg članka Konvencije se pokreće postupak uz kratki opis zahtjeva;
2. činjenice - koje se prvotno navode kao okolnosti predmeta i gdje se faktografski opisuje stanje sudskog predmeta zbog kojeg je podnesen zahtjev
 - 2.1 mjerodavno domaće pravo – npr. određeni članci Ustava Republike Hrvatske, Zakona o vlasništvu;
 - 2.2 mjerodavna praksa – navođenje prakse Ustavnog suda Republike Hrvatske i Vrhovnog suda Republike Hrvatske u sličnim predmetima
 - 2.3 ostali mjerodavni dokumenti – npr. obrazloženje određenih izmjena zakona;
3. pravo – navođenje zahtjeva podnositelja u vidu točno određene povrede članka Konvencije;
 - 3.1. dopuštenost i osnovanost – tvrdnje podnositelja zahtjeva, vlade (tužene države), ocjena suda;
4. šteta – utvrđenje je li podnositelj zahtjeva zatražio npr. imovinsku štetu;
5. odluka suda – utvrđuje se je li zahtjev dopušten, je li došlo do povrede npr. članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, dosuđuje se da tužena država treba isplatiti podnositelju zahtjeva određen iznos imovinske štete i dr.

Nakon što sud donese presudu, svaka od stranaka u postupku pred sudom ovlaštena je podnijeti zahtjev za preispitivanje predmeta. Odlučujući po zahtjevu za preispitivanje predmeta, sud može zahtjev odbiti ukoliko utvrdi da nisu ispunjeni uvjeti iz čl. 43. Konvencije (u roku od 3 mjeseca nakon donošenja presude Vijeća, svaka stranka u sporu može zahtijevati podnošenje slučaja Velikom Vijeću; Veliko Vijeće prihvatit će zahtjev ako slučaj predstavlja neko važno pitanje koje utječe na tumačenje ili primjenu Konvencije ili dodatnih protokola ili neki ozbiljan problem općeg značenja).

Ako utvrdi da su ispunjeni ti uvjeti sud će usvojiti zahtjev i uputiti predmet Velikom Vijeću na postupanje koji o tom zahtjevu odlučuje presudom koja postaje konačna.

X. IZVRŠENJE PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Obveza izvršenja konačnih presuda Europskog suda propisana je čl. 46. st. 1. Konvencije, a obveza izvršenja uvjeta odluka o prijateljskim rješenjima u čl. 39. st. 4. Konvencije. Posljedice neizvršavanja konačnih presuda su pravno-političke naravi. Ministri zamjenici na svojim sastancima donose odluke kojima izražavaju nezadovoljstvo zbog pasivnosti neke države u izvršenju presude

¹⁹ Predmet Ljaskaj protiv Hrvatske, zahtjev br. 58630/11

Suda, požuruju postupanje i inzistiraju na potrebi hitnog poduzimanja prikladnih mjera. U slučaju da država uporno odbija izvršiti neku konkretnu presudu može doći do novog postupka pred Sudom u kojem Odbor ministara traži da Sud utvrdi da je država povrijedila gore spomenuti čl. 46. st. 1. Konvencije, a što se negativno odražava na međunarodni ugled države u pogledu poštivanja ljudskih prava.

Ako sud utvrdi da je došlo do povrede konvencijskih prava, za državu nastaju dvije vrste obveza, pojedinačne (individualne) i opće, ali se može odrediti i isplata pravedne naknade. Pojedinačne mjere donose se u korist podnositelja zahtjeva i tako se uklanjaju utvrđene posljedice povrede ljudskih prava. Općim mjerama se sprječavaju buduće povrede ljudskih prava te se sprječava da se ponavljaju takve povrede. Od ratifikacije Konvencije 1997. godine Sud je donio velik broj presuda u kojima je tužena strana bila Republika Hrvatska, a kao najveći problem pojavila se primjena čl. 6. (pravo na pošteno suđenje), o čemu će kasnije biti više riječi. Primarni cilj postupka izvršenja je prekinuti povredu Konvencije za konkretnu osobu na koju se presuda odnosi, te u što većoj mjeri otkloniti posljedice koje je ta osoba (podnositelj zahtjeva) trpjela zbog povreda konvencijskih prava. Izvršavanje odluka o prijateljskom rješenju sastoji se od ispunjenja onih uvjeta na koje je sama država (tužena) pristala prilikom sklapanja nagodbe, a koji su uvjeti uneseni u tekst odluke Suda. Najčešće se ta obveza sklapanjem prijateljskih rješenja odnosi na plaćanje pravične naknade, no, sklapanjem prijateljskog rješenja tužena (država) pokazuje da je svjesna problema koji je uzrokovao konkretnu povredu Konvencije, pa se smatra da će i u tom slučaju poduzeti mjere radi izbjegavanja takovih postupaka pred Sudom u budućnosti.

Izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava obuhvaća provedbu:

- individualnih mjera kojima je cilj u najvećoj mogućoj mjeri osigurati restituciju za podnositelja zahtjeva (u parničnom postupku to je mogućnost ponavljanja domaćeg postupka) pojedinačne mjere su radnje koje država treba provesti da bi se otklonile posljedice povrede ljudskih prava koje podnositelj zahtjeva trpi,
- općih mjera kojima se onemogućuje iste ili slične povrede Konvencije u budućim sličnim situacijama (izmjena zakonodavstva, sudske ili uprave prakse). Svrha općih mjera jest spriječiti buduće takve povrede što se najkvalitetnije može ostvariti promjenom sudske prakse i zakonodavstva.

Tako je u nekoliko presuda Europskog suda u predmetima protiv Republike Hrvatske utvrđeno da postoji nemogućnost utvrđivanja očinstva. U predmetu Mikulić protiv Hrvatske²⁰ podnositeljica zahtjeva nije mogla utvrditi očinstvo zbog odbijanja tuženika da pristupi vještačenju DNA metodom. Nakon te presude promijenjen je Obiteljski zakon i to na način da je u čl. 292. Obiteljskog zakona iz 2003. godine precizno utvrđena obveza suda kojom se pokušava skratiti vrijeme za provođenje vještačenja; sudac ima dužnost odrediti i rok do kojeg će čekati izvođenje dokaza, a ima i veće ovlasti da slobodno ocijeni neodazivanje neke od stranaka na zakazano vještačenje.²¹

²⁰ Mikulić protiv Hrvatske, br. 53176/99 od 7. veljače 2002.

²¹ Članak 292.

- (1) U postupku radi utvrđivanja ili osporavanja majčinstva ili očinstva sud odlučne činjenice može utvrđivati i izvođenjem dokaza medicinskim vještačenjem sukladno postignućima suvremene znanosti.
- (2) Ako je odlučio da će se izvesti dokaz medicinskim vještačenjem sud će u rješenju o izvođenju tog dokaza odrediti i rok do kojeg će se čekati izvođenje dokaza.
- (3) Sud će rok iz stavka 2. ovoga članka odrediti uzimajući u obzir hitnost postupka i ostale okolnosti slučaja, s tim da rok ne može biti duži od tri mjeseca računajući od dana dostave rješenja strankama.
- (4) Poziv na izvođenje medicinskog vještačenja sud će, uz rješenje kojim je odredio izvođenje tog dokaza, dostaviti osobno strankama. U pozivu se obvezno navodi ustanova koja će izvršiti medicinsko vještačenje, vrijeme vještačenja te upozorenje na posljedice izostanka.
- (5) Kad rok iz stavka 2. ovoga članka protekne rasprava će se provesti bez obzira na to što taj dokaz nije izveden.
- (6) Ako dokaz nije izveden jer se jedna od stranaka nije odazvala pozivu na izvođenje medicinskog vještačenja ili je uskratila izvođenje

Osnovna svrha izvršenja presuda Suda jest ispravljanje povreda nekih ljudskih prava u odnosu na konkretnu osobu koja je podnositelj zahtjeva (individualne mjere izvršenja) ali i sprječavanje sličnih povreda u budućem vremenu (opće mjere izvršenja). Iz toga se jednostavno može utvrditi cilj postupka izvršenja pojedinih presuda a to je prekinuti povredu Konvencije za tu konkretnu osobu ili grupu osoba, na koju se presuda odnosi te u što većoj mjeri otkloniti negativne posljedice koje je ta osoba trpjela zbog povrede konvencijskih prava.

XI. PONAVLJANJE POSTUPKA U POVODU KONAČNE PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Novelom Zakona o parničnom postupku²² iz 2003. godine uveden je članak 428.a ZPP-a koji se odnosi na ponavljanje postupka u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode.

U situaciji kad Europski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala, stranka može, u roku od 30 dana od konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava, podnijeti zahtjev sudu u Republici Hrvatskoj koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojemu je donesena odluka kojom je povrijeđeno neko ljudsko pravo ili temeljna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.

Taj postupak provodi se uz odgovarajuću primjenu drugih odredaba o ponavljanju postupka. U tom ponovljenom postupku sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode.

No, je li sve to jasno i kako se to u praksi realizira? Iz dolje navedenog primjera razvidno je da tijela na koje se odnosila konkretna presuda Europskog suda za ljudska prava nisu razumjela pa samim time niti primijenila u praksi ono što je u presudi Europskog suda utvrđeno.

Ustavni sud Republike Hrvatske donio je odluku²³ kojom je usvojio tužbu podnositelja Zdravka Vanjka i to zbog propusta domaćih sudova da izvrše konačnu i obvezujuću presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu Vanjak protiv Hrvatske²⁴. Propustom izvršenja navedene presude došlo je do povrede čl. 46. st. 1. Konvencije. U pitanjima izvršenja presude Europskog suda domaća sudska praksa mora se izgrađivati tako da uvažava međunarodne pravne obveze koje za Republiku Hrvatsku proizlaze iz Konvencije. Ustavnopravna osnova za izvršenje presude Europskog suda u Republici Hrvatskoj sadržana je u čl. 46. st. 1. Konvencije ali i u čl. 115. st. 3. i čl. 134. Ustava Republike Hrvatske.

Europski sud je utvrdio da je u disciplinskom postupku koji je vođen protiv gosp. Vanjka, došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije u svezi prava na pravični postupak. Konkretno radilo se o tri dokaza koji su prikupljeni tijekom postupka i prilikom davanja tih izjava u policiji. Gospodin Vanjak naknadno je osporavao svoje priznanje jer da je bio izložen psihičkom zlostavljanju a priznanje da je bilo iznuđeno

vještačenja, sud će ocijeniti od kakvog je značaja što stranka nije došla na izvođenje vještačenja ili je uskratila izvođenje vještačenja.

²² "Narodne novine" br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13 i 89/14

²³ Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013.

²⁴ Vanjak protiv Hrvatske, zahtjev br. 29889/04, presuda od 14. siječnja 2010.

te njegove navode trebalo je dodatno ispitati i provjeriti. Iskazi drugih saslušanih osoba bili su za gosp. Vanjka i njegovog branitelja tijekom postupka tajni pa samim time kako nisu bili nazočni njihovom ispitivanju nisu niti mogli osporavati te izjave. Nakon konačnosti presude Europskog suda gosp. Vanjak je podnio zahtjev za izmjenu pravomoćne sudske odluke na temelju Europskog suda no taj mu je zahtjev bio odbačen od strane prvostupanjskog disciplinskog suda. Drugostupanjski disciplinski sud je njegovu žalbu odbio kao neosnovanu. Protiv rješenja drugostupanjskog disciplinskog suda podnesena je tužba upravnom sudu koji je potvrdio pravno stajalište prvostupanjskog i drugostupanjskog disciplinskog suda te utvrdio da presuda Europskog suda nije niti nova činjenica niti novi dokaz koji bi bili pravni temelj za obnovu postupka.

Ustavni sud Republike Hrvatske u svojoj odluci usvaja tužbu te utvrđuje da je došlo do propuštanja sudova da izvrše konačnu i obvezujuću presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu Vanjak protiv Hrvatske, u smislu čl. 46. st. 1. Konvencije te je ukinuo presude Upravnog suda Republike Hrvatske, rješenja Ministarstva unutarnjih poslova I. i II. stupnja. Predmet je vraćen na ponovni postupak prvostupanjskom tijelu, a podnositelj ustavne tužbe ima se smatrati žrtvom povrede čl. 29. st. 1. Ustava i čl. 6. st. 1. Konvencije, na koji se odnosi presuda Europskog suda u predmetu Vanjak protiv Hrvatske, sve dok ta presuda Europskog suda ne bude pravilno izvršena.

Neki prvostupanjski sudovi u Republici Hrvatskoj tražili su od stranaka potvrde ili klauzule konačnosti i pravomoćnosti presuda Europskog suda za ljudska prava, pod prijetnjom odbačaja zahtjeva za ponavljanjem postupka.

Europski sud za ljudska prava ne izdaje potvrde o konačnosti ili pravomoćnosti svojih presuda. Moment nastupanja konačnosti presude propisan je u čl. 44. Konvencije i on nastupa ili protekom roka od 3 mjeseca od dana donošenja presude, ili donošenjem odluke odbora Velikog vijeća o odbijanju zahtjeva za preispitivanje presude, ili danom donošenja presude Velikog vijeća.

Pojednostavljeno, konačnost presuda Europskog suda za ljudska prava nastupa, različito ovisno o tome koliko sudaca je sudjelovalo u donošenju presude.

Presuda Odbora od tri suca postaje konačna danom objave (datum na naslovnici presude).

Presuda Vijeća sastavljenog od sedam sudaca postaje konačna protekom tri mjeseca od dana objave, ako niti jedna od stranaka ne izjavi pravni lijek (zahtjev za upućivanje Velikom vijeću). Ista ta presuda postaje konačna odbacivanjem zahtjeva za upućivanje Velikom vijeću.

Presuda Velikog vijeća sastavljenog od 17 sudaca postaje konačna danom objave (datum koji se nalazi na naslovnici presude).

Smatra se da je presuda dostavljena strankama na dan kada je objavljena. Pisani otpis presude dostavlja se strankama običnom poštom (bez povratnice – dostavnice). Dan dostave pisanog otpiska stranci nije bitan za računanje konačnosti. Nakon što presuda postane konačna, Sud stranci dostavlja dopis na engleskom jeziku kojim stranku obavješćuje o točnom danu konačnosti presude, te se taj dopis također dostavlja običnom poštom.

U predmetima u kojima je utvrđeno da je došlo do povrede nekog ljudskog prava ili temeljne slobode u parničnom postupku, zastupnica Vlade u pravilu obavještava sud koji je sudio u pravom stupnju o donesenoj presudi i o datumu njezine konačnosti te dostavlja sudu prijevod presude na hrvatski jezik. U tom slučaju obavijest zastupnice predstavlja mjerodavni podatak o konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava. U slučajevima kada sudu pred kojim je podnesen zahtjev za ponavljanje postupka nije dostavljena obavijest o konačnosti presude i prijevod presude, sud može od zastupnice Vlade zatražiti obavijest o postojanju, sadržaju i datumu konačnosti presude Europskog

suda za ljudska prava.

XII. AKCIJSKI PLANOVI ILI AKCIJSKA IZVJEŠĆA

Nakon što je donesena konačna presuda u postupku pred Sudom, spis se dostavlja Odboru ministara koji nadzire njezino izvršenje. Država članica za koju je utvrđeno da je prouzročila određenu povredu Konvencije, dužna je ispuniti obveze iz presude kojom je ta povreda utvrđena.

O izboru mjera izvršenja te o njihovoj provedbi, države potpisnice sastavljaju akcijske planove ili akcijska izvješća za Odbor ministara Vijeća Europe. Za provedbu mjera izvršenja konkretne presude Europskog suda za ljudska prava nadležno je ono državno tijelo koje svojim radnjama ili propuštanjem dovelo do povrede određenih prava iz Konvencije u konkretnom slučaju. Nadzor nad izvršenjem presuda i uvjeta prijateljskih rješenja povjeren je Odboru ministara Vijeća Europe. U postupku nadzora nad izvršenjem presuda razmatra se jesu li mjere izvršenja koje država odabrala kvalitetne te da li se one provode. Procjena se daje na temelju podataka koje država dostavlja u obliku akcijskog plana ili akcijskog izvješća.

U slučaju kada se utvrdi da je država poduzela sve mjere kojima je otklonila negativne posljedice zbog kojih je trpio konkretni podnositelj zahtjeva, ako je potrebno i mjere za sprečavanje budućih istih povreda, Odbor ministara donosi završnu rezoluciju kojom zatvara razmatranje predmeta. U tijeku nadzora nad izvršenjem presuda Europskog sud za ljudska prava (Bjedov v. Hrvatska, Škrtić v. Hrvatska, Brezec v. Hrvatska) u kojima je utvrđena povreda čl. 8. Konvencije (pravo na dom) višekratno je ukazivano da nadležni domaći sudovi u postupcima za iseljenje podnositelja kao neovlaštenih korisnika iz nekretnina u vlasništvu države, odnosno tijela s javnim ovlastima, nisu razmotrili prigovore tuženika o zaštiti prava na dom niti su proveli test razmjernosti sukladno čl. 8. Konvencije.

Odbor ministara okončao je nadzor nad izvršenjem prvih presuda koje su ukazivale na problem neprimjene Konvencije pred domaćim sudovima u odnosu na pravo na dom (Ćosić protiv Hrvatske, Paulić protiv Hrvatske i Orlić protiv Hrvatske) smatrajući da će domaći sudovi ubuduće primjenjivati načela iz prava na dom kako ih je utvrdio Ustavni sud Republike Hrvatske²⁵ odnosno provoditi test razmjernosti. Nove presude Europskog suda pokazuju da primjena tog konvencijskog načela nije zaživjela u praksi svih sudova. Zbog te situacije postoji mogućnost da Odbor ministara, zbog neprimjene Konvencije ponovno otvori već zatvoreni postupak izvršenja presuda o povredi prava na dom. Iz gore navedenog potpuno je jasno zbog čega bi trebalo vršiti stalnu edukaciju svih sudaca kako o praksi Europskog suda tako i o praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske koji je u svojim odlukama jasno ukazao u konkretnim slučajevima na dužnost redovnih sudova da primjenjuju test razmjernosti kada odlučuju o iseljenju neovlaštenih stanara.

Odbor ministara Vijeća Europe zatvorio je nadzor nad izvršenjem velikog broja presuda i odluka Europskog suda protiv Hrvatske donošenjem završnih rezolucija čime je potvrđeno da je Republika Hrvatska u potpunosti izvršila obveze iz navedenih presuda.

XIII. PRAVA I SLOBODE

²⁵ Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka U-III-46/2007 od 22. prosinca 2010.

Prava i slobode navedena u Konvenciji dopunjena su dodatnim Protokolima. Iako se radi o relativno sličnim pravima i slobodama, u Protokolima se ne poziva na točno određena prava i slobode, pa za potrebe ovog rada uz temeljne prava i slobode, naznačeni su i neke odredbe iz dodatnih Protokola koje su po svojem sadržaju povezane s temeljnim pravima. Tako npr. uz temeljno pravo na život je povezana i odredba o ukidanju smrtne kazne.

„Sada je već čvrsto uvriježeno mišljenje da iako se pravo na zdravlje kao takvo ne nalazi među pravima zajamčenim Konvencijom ili njezinim Protokolima, visoke ugovorne stranke imaju, paralelno s njihovim pozitivnim obvezama iz čl. 2. Konvencije, pozitivnu obvezu iz njezina čl. 8., donijeti propise koji obvezuju i javne i privatne bolnice da u svoje odgovarajuće mjere za zaštitu tjelesnog integriteta njihovih pacijenata i omogućiti žrtvama nesavjesnog liječenja pristup postupcima u kojima bi mogli, po potrebi, dobiti naknadu štete.“²⁶

Članak 2.

PRAVO NA ŽIVOT

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.
2. Nije u suprotnosti s odredbama ovoga članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:
 - a) pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;
 - b) pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;
 - c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

Protokol br. 6 naznačuje u člancima 1. i 2.

Članak 1.

UKIDANJE SMRTNE KAZNE

Smrtna kazna se ukida. Nitko ne smije biti osuđen na takvu kaznu ili pogubljen.

Članak 2.

SMRTNA KAZNA U VRIJEME RATA

Neka država može zakonom predvidjeti smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti; takva se kazna može primijeniti samo u zakonom određenim slučajevima i u skladu s odredbama toga zakona. Država mora priopćiti glavnom tajniku Vijeća Europe relevantne odredbe toga zakona.

Protokol br. 13 u čl. 1. naznačuje

Članak 1.

²⁶ Jurica protiv Hrvatske, presuda od 2. svibnja 2017., Zahtjev br. 30376/13, toč. 84.

UKIDANJE SMRTNE KAZNE

Smrtna kazna se ukida. Nitko ne smije biti osuđen na takvu kaznu ili pogubljen.

„Nedostaci i neučinkovitost u sustavu javnog zdravstva, propust u pružanju hitne medicinske pomoći djetetu i neprovođenje istrage o smrti djeteta doveli su do povrede prava na život. Država članica trebala je poduzeti odgovarajuće radnje putem kojih bi se identificirali nedostaci u okviru sustava javnog zdravstva koji su doveli do smrti podnositeljičevog djeteta, a što bi doprinijelo sprečavanju takvih ili sličnih povreda u budućnosti.“ – **ASIYE GENC protiv Turske, presuda od 27. siječnja 2015., zahtjev br. 24109/07**

„Dužnost provođenja učinkovite istrage odnosi se na način na koji je ta istraga provedena, a ne na rezultat istrage. Činjenica da se tijekom istrage nisu uspjeli identificirati počinitelji, sama po sebi ne čini nužno istragu neučinkovitom, budući da je policija istražila sve dostupne informacije.“ – **NIKOLIĆ protiv Hrvatske, presuda od 29. siječnja 2015., zahtjev br. 5096/12**

„Domaća tijela trebala su voditi računa o važnosti istrage tijekom koje su trebala pravovremeno utvrditi odgovornost i okolnosti uslijed kojih su se zgrade urušile te tako izbjeći toleriranje ili prikrivanje nezakonitih radnji. Domaća tijela propustila su pravodobno utvrditi odgovornost za smrt žrtava potresa.“ – **OZEL i drugi protiv Turske, presuda od 17. studenog 2015., zahtjevi br. 14350/05, 15245/05 i 16051/05**

„Domaći sudovi nisu osigurali provedbu zakonskih odredbi za zaštitu prava pacijenata. Iako nije na sudu da nagađa o odgovornosti medicinskog tima ili o tome kakav bi bio ishod domaćih postupaka u slučaju da je ovo pitanje razmotreno. Sud smatra da domaći postupci nisu bili u dovoljnoj mjeri učinkoviti da bi na prikladan način osigurali primjenu nacionalnog zakonodavstva koje je doneseno radi zaštite prava na život.“ – **ALTUG i drugi protiv Turske, presuda od 30. lipnja 2015., zahtjev br. 32086/07**

„Prilikom odlučivanja o uskraćivanju medicinskog tretmana treba uzeti u obzir: a) postojanje zakonodavnog okvira koji je sukladno čl. 2. Konvencije; b) jesu li prilikom odlučivanja uzete u obzir želje pacijenta i njemu bliskih osoba te mišljenja medicinskog osoblja i c) mogućnost pristupa sudu u slučaju sumnje što je u najboljem interesu pacijenta. U slučaju izvršenja presude državnog vijeća kojom se dozvoljava prestanak umjetnog održavanja života, neće doći do povrede čl. 2. Konvencije.“ – **LAMBERT i drugi protiv Francuske, presuda Velikog vijeća od 5. lipnja 2015., zahtjev br. 46043/14**

Članak 3.

ZABRANA MUČENJA

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

Protokol br. 4 naznačuje u člancima 1. do 4.

Članak 1.

ZABRANA DUŽNIČKOG ZATVORA

Nitko se ne smije lišiti slobode samo na temelju nesposobnosti da ispuni ugovornu obvezu.

Članak 2.

SLOBODA KRETANJA

1. Svatko tko se zakonito nalazi na području neke države ima pravo na slobodu kretanja i slobodni izbor svojega boravišta na tom području.
2. Svatko je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i svoju vlastitu.
3. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim ona koja su u skladu sa zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, za održavanje javnog poretka, radi sprječavanja zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.
4. Prava utvrđena u stavku 1. mogu također biti podvrgnuta, u određenim dijelovima područja, ograničenjima utvrđenima u skladu sa zakonom i koja su opravdana zaštitom javnog interesa u demokratskom društvu.

Članak 3.

ZABRANA PROTJERIVANJA VLASTITIH DRŽAVLJANA

1. Nitko ne smije biti protjeran, upotrebom bilo pojedinačnih bilo kolektivnih mjera, s područja države čije je državljanin.
2. Nitko ne smije biti lišen prava da uđe na područje države čiji je državljanin.

Članak 4.

ZABRANA KOLEKTIVNOG PROTJERIVANJA STRANACA

Kolektivno protjerivanje stranaca je zabranjeno.

„Država mora prije svega ustanoviti jesu li zatvorenici s obzirom na svoje zdravstveno stanje u mogućnosti izdržavati kaznu zatvora u zatvoru, pružiti im odgovarajući tretman te uskladiti zatvorske uvjete pojedinačnom stanju zatvorenika.“ – **HELHAL protiv Francuske, presuda od 19. veljače 2015., zahtjev br. 10401/12**

Članak 4.

ZABRANA ROPSTVA I PRISILNOG RADA

1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu.
2. Nitko se ne smije siliti na prisilan ili obvezatan rad.
3. U svrhu tumačenja ovoga članka pojam "prisilni ili obvezatni rad" ne obuhvaća:
 - a) svaki rad koji se u skladu s člankom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovitom izdržavanju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta na slobodu;

- b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe;
- c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice;
- d) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obveza.

„Obveza vojnih časnika da odsluže određeno vremensko razdoblje nakon završetka njihove edukacije svojstvena je njihovoj misiji, a duljina tog razdoblja ovisi o državi koja ima slobodu procijene kako bi osigurala povratak sredstava uloženi u educiranje vojnih časnika i vojnih časnika medicinske struke.“
– **CHITOS protiv Grčke, presuda od 4. lipnja 2015., zahtjev br. 51637/12**

Članak 5.

PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST

1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:
 - a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;
 - b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze;
 - c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;
 - d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;
 - e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;
 - f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.
2. Svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe.
3. Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1.c) ovoga članka mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti, i ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.
4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.
5. Svatko tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama ovoga članka ima izvršivo pravo na odštetu.

„Način na koji je podnositelj uhićen i na koju mu je određen i produljivan pritvor (određivanje pritvora na neodređeno vrijeme), preispitivanje odluke o produljenju pritvora bez prisutnosti podnositelja, potvrđuje zaključak da sudovi nisu odlučivali u skladu s Konvencijom.“ – **MOZER protiv Moldavije i Rusije, presuda Velikog vijeća od 23. veljače 2016., zahtjev br. 11138/10**

„Država nije osigurala mehanizme zaštite prava osobe koja je zbog duševnih smetnji prisilno smještena u Psihijatrijsku bolnicu. Puko imenovanje zastupnika ne može ispuniti zahtjeve iz čl. 5. st. 1. toč. (e) Konvencije o potrebnoj „pravnoj pomoći“ osobama koje su prisilno smještene zbog duševnih smetnji. To je zato što djelotvorno pravno zastupanje osoba s duševnim smetnjama zahtijeva da nadležni domaći sudovi pojačano nadziru njihove pravne zastupnike. S obzirom na značaj koji je ovaj postupak imao za podnositeljicu, kontakt između zastupnika i podnositeljice bio je potreban, pa čak i ključan kako bi se osiguralo da postupak zaista bude kontradiktoran, a legitimni interesi podnositeljice zaštićeni.“ – **M. S. protiv Hrvatske, presuda od 19. veljače 2015., zahtjev br. 75450/12**

Članak 6.

PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

2. Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega;

b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane;

c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

d) da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe;

e) besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu.

Protokol br. 7 naznačuje u člancima 2., 3. i 4.

Članak 2.

PRAVO NA ŽALBU U KAZNENIM PREDMETIMA

1. Svatko osuđen od suda za kazneno djelo ima pravo od višeg suda tražiti ponovno razmatranje svoje presude ili kazne. Ostvarenje toga prava, kao i razlozi iz kojih se ono može vršiti, uređuju se zakonom.

2. Od ovoga prava mogu se zakonom propisati iznimke za lakša kaznena djela, ili u slučajevima kad je nekoj osobi u prvom stupnju suđeno pred najvišim sudom ili ako je osuđena povodom žalbe protiv oslobađajuće presude.

Članak 3.

NAKNADA ŠTETE ZBOG POGREŠNE PRESUDE

Kad je neka osoba osuđena pravomoćnom presudom za kazneno djelo i kad je naknadno njezina presuda poništena, ili je ta osoba pomilovana na temelju novih ili novootkrivenih činjenica koje upućuju na pogrešnu presudu, osoba koja je izdržavala kaznu kao posljedicu te presude oštećen će se u skladu sa zakonom ili praksom dotične države, osim ako se dokaže da je sama djelomice ili u cijelosti odgovorna za zakašnjelo utvrđenje do tada nepoznatih činjenica.

Članak 4.

PRAVO DA SE NE BUDE DVA PUTA SUĐEN ILI KAŽNJEN U ISTOJ STVARI

1. Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku iste države za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom te države.
2. Odredbe prethodnoga stavka ne sprječavaju ponovno razmatranje slučaja u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom dotične države ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitnih povreda koje su mogle utjecati na rješenje slučaja.
3. Ovaj se članak ne može derogirati na temelju članka 15. Konvencije.

„Nacionalni Vrhovni sud u revizijskom postupku nije prihvatio stajalište Europskog suda koji je utvrdio povredu Konvencije. Tumačenje Vrhovnog suda ne može se smatrati drugačijim tumačenjem pravnog teksta, već se radi o pretjerano proizvoljnom tumačenju odnosno o svojevrsnoj „uskрати pravde“ budući da je iskrivljeni prikaz presude Suda, podnositeljici uskratilo mogućnost da se njezin vlasničkopravni zahtjev ispita od strane Vrhovnog suda sukladno ukrajinskom zakonodavstvu, kroz prizmu utvrđenja Suda u postupku povodom prvog zahtjeva.“ – **BOCHAN protiv Ukrajine, presuda Velikog vijeća od 5. veljače 2015., zahtjev br. 22251/08**

„Obveza podnošenja zahtjeva za mirno rješenje spora prije podnošenja tužbe protiv Republike Hrvatske ne predstavlja ograničenje prava na pristup sudu. Mogućnost sklapanja nagodbe, čime se sprječava potreba pokretanja i vođenja parničnog postupka predstavlja opravdanu svrhu i legitiman cilj.“ – **MOMČILOVIĆ protiv Hrvatske, presuda od 26. ožujka 2015., zahtjev br. 11239/11**

„Povreda prava na pošteno suđenje zbog neujednačenosti sudske prakse. Ukoliko postoje neujednačenosti u primjeni i tumačenju odredaba domaćeg prava između domaćih sudova, upravo je uloga Vrhovnog suda u rješavanju takvih neujednačenosti. Međutim, kada je sam Vrhovni sud izvor neujednačene pravne prakse koja nije pravno utemeljena, dolazi do pravne neizvjesnosti te rizika od potkopavanja povjerenja javnosti u sudbeni sustav.“ – **S. C. UZINEXPORT protiv Rumunjske, presuda od 31. ožujka 2015., zahtjev br. 43807/06**

Članak 7.

NEMA KAZNE BEZ ZAKONA

1. Nitko ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po unutarnjem ili po međunarodnom pravu nisu bili predviđeni kao kazneno djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je kazneno djelo počinjeno.
2. Ovaj članak ne priječi suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao kazneno djelo u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda.

„S obzirom da je podnositelj ustrajao u svojim napadima i nakon 1. lipnja 2004. godine, kada je novi Kazneni zakon stupio na snagu, trebao je i mogao očekivati da će se protiv njega pokrenuti kazneni postupak radi produljenog kaznenog djela koje će se određivati sukladno onom Kaznenom zakonu koji je na snazi bio u trenutku kada je zadnji napad počinjen. Ovakav koncept produljenog kaznenog djela sukladan je europskoj pravnoj tradiciji.“ – **ROHLENA protiv Češke, presuda Velikog vijeća od 27. siječnja 2015., zahtjev br. 59552/08**

Članak 8.

PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Protokol br. 1 naznačuje u članku 1.

Članak 1.

ZAŠTITA VLASNIŠTVA

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

„Iako je latvijsko zakonodavstvo uspostavilo pravni okvir koji je omogućavao srođnicima da daju ili uskrate pristanak za odstranjivanje tkiva umrle osobe, nije jasno definiralo opseg pripadajućih obveza ili diskrecijskih ovlasti koje tijela nadležna za odstranjivanje tkiva pri tom imaju. Podnositeljica je pretrpjela ponižavajuće postupanje jer je bez njezinog znanja i pristanka odstranjeno tkivo s tijela njezinog preminulog supruga.“ – **ELBERTE protiv Latvije, presuda od 13. siječnja 2015., zahtjev br. 61243/08**

„Talijanski sudovi nisu uzeli u obzir prigovore na pristranost vještaka na temelju čijeg mišljenja je ocu ograničeno pravo na susrete i druženja. Domaći sudovi nisu poduzeli odgovarajuće mjere kojima bi

podnositelju osigurali susrete i druženja koji bi bili u najboljem interesu djeteta.“ – **BONDAVALLI protiv Italije, presuda od 17. studenog 2015., zahtjev br. 35532/12**

„Zbog prekomjernog trajanja obiteljskopравnih postupaka podnositelj je svog sina vidio svega tri puta. Zbog odgoda u postupku za skrbništvo i određivanje susreta i druženja te naknadnog neprovođenja ovrhe presude na temelju koje je podnositelj imao pravo na susrete i druženja sa svojim sinom, podnositelj je svog sina vidio samo tri puta tijekom cijelog njegovog djetinjstva.“ – **RIBIĆ protiv Hrvatske, presuda od 2. travnja 2015., zahtjev br. 27148/12**

„Nadzor poslodavca nad dopisivanjem zaposlenika na računalnoj opremi u vlasništvu poslodavca za vrijeme radnog vremena ne predstavlja povredu prava na tajnost dopisivanja. Sud smatra razumnom namjeru poslodavca da provjeri izvršavaju li zaposlenici svoje poslovne obveze tijekom radnog vremena.“ – **BARBULESCU protiv Rumunjske, presuda od 12. siječnja 2016., zahtjev br. 61496/08**

Članak 9.

SLOBODA MIŠLJENJA, SAVJESTI I VJEROISPOVIJEDI

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.
2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Protokol br. 1 naznačuje u članku 2.

Članak 2.

PRAVO NA OBRAZOVANJE

Nikome neće biti uskraćeno pravo na obrazovanje. U obavljanju svojih funkcija povezanih s odgojem i poučavanjem država će poštovati pravo roditelja da osiguraju odgoj i poučavanje u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

„Nema povrede prava na pristup sudu i diskriminacije po vjerskoj osnovi. Konvencija ne jamči vjerskim zajednicama pravo da im država osigura mjesto bogoštovlja.“ – **GRKOKATOLIČKA ŽUPA LUPENI i drugi, protiv Rumunjske, presuda od 19. svibnja 2015., zahtjev br. 76943/11**

Članak 10.

SLOBODA IZRAŽAVANJA

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.

„Kada online komentari predstavljaju govor mržnje ili poticanje na nasilje, države potpisnice Konvencije, imaju pravo utvrditi odgovornost internetskih portala, ukoliko oni bez odgode ne uklone očigledno protuzakonite komentare, bez posebnog zahtjeva žrtve ili trećih osoba.“ – **DELFI AS protiv Estonije, presuda Velikog vijeća od 16. lipnja 2015., zahtjev br. 64569/09**

„Dosuđivanje naknade štete bolnici zbog povrede ugleda kritiziranjem načina liječenja premijera predstavlja povredu prava na slobodu izražavanja. Bolnica je javna ustanova čiji su interesi u pogledu zaštite ugleda lišeni moralne dimenzije, za razliku od interesa privatnih osoba.“ – **ERDENER proti Turske, presuda od 2. veljače 2016., zahtjev br. 23497/05**

Članak 11.

SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA

1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo osnivati sindikate ili im pristupati radi zaštite svojih interesa.

2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj članak ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Protokol br. 1 naznačuje u članku 3.

Članak 3.

PRAVO NA SLOBODNE IZBORE

Visoke ugovorne stranke obvezuju se da će u razumnim razdobljima provoditi slobodne izbore tajnim glasovanjem, u uvjetima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

„Nema povrede prava na slobodu okupljanja zbog kažnjavanja prosvjednika koji su blokirali prometnice. Namjerno i ozbiljno ometanje normalnog života drugih građana od strane prosvjednika do mjere koja značajno prelazi ono ometanje koje je svojstveno normalnom korištenju prava na mirno okupljanje na javnom mjestu, može se smatrati činom koji treba osuditi.“ – **KUDREVIČIUS i drugi protiv Litve, presuda Velikog vijeća od 15. listopada 2015., zahtjev br. 37553/05**

Članak 12.

PRAVO NA BRAK

Muškarci i žene u dobi za sklapanje braka imaju pravo stupiti u brak i osnovati obitelj, u skladu s domaćim zakonima koji uređuju ostvarenje tog prava.

Protokol br. 7 naznačuje u članku 5.

Članak 5.

JEDNAKOST MEĐU SUPRUŽNICIMA

Supružnici međusobno i u odnosima prema svojoj djeci uživaju jednaka prava i obveze privatnopravne naravi pri sklapanju braka, za vrijeme trajanja braka i u slučaju razvoda. Ovaj članak ne sprječava države da poduzmu takve mjere koje su potrebne u interesu djece.

Članak 13.

PRAVO NA DJELOTVORAN PRAVNI LIJEK

Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

Protokol br. 7 naznačuje u člancima 2., 3. i 4.

Članak 2.

PRAVO NA ŽALBU U KAZNENIM PREDMETIMA

1. Svatko osuđen od suda za kazneno djelo ima pravo od višeg suda tražiti ponovno razmatranje svoje presude ili kazne. Ostvarenje toga prava, kao i razlozi iz kojih se ono može vršiti, uređuju se zakonom.

2. Od ovoga prava mogu se zakonom propisati iznimke za lakša kaznena djela, ili u slučajevima kad je nekoj osobi u prvom stupnju suđeno pred najvišim sudom ili ako je osuđena povodom žalbe protiv oslobađajuće presude.

Članak 3.

NAKNADA ŠTETE ZBOG POGREŠNE PRESUDE

Kad je neka osoba osuđena pravomoćnom presudom za kazneno djelo i kad je naknadno njezina presuda poništena, ili je ta osoba pomilovana na temelju novih ili novootkrivenih činjenica koje upućuju na pogrešnu presudu, osoba koja je izdržavala kaznu kao posljedicu te presude obešteti će

se u skladu sa zakonom ili praksom dotične države, osim ako se dokaže da je sama djelomice ili u cijelosti odgovorna za zakašnjelo utvrđenje do tada nepoznatih činjenica.

Članak 4.

PRAVO DA SE NE BUDE DVA PUTA SUĐEN ILI KAŽNJEN U ISTOJ STVARI

1. Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku iste države za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom te države.
2. Odredbe prethodnoga stavka ne sprječavaju ponovno razmatranje slučaja u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom dotične države ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitnih povreda koje su mogle utjecati na rješenje slučaja.
3. Ovaj se članak ne može derogirati na temelju članka 15. Konvencije.

Članak 14.

ZABRANA DISKRIMINACIJE

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

Protokol br. 12 naznačuje u članku 1.

Članak 1.

OPĆA ZABRANA DISKRIMINACIJE

1. Uživanje svih prava određenih zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.
2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u stavku 1.

Članak 15.

DEROGIRANJE U VRIJEME IZVANREDNOG STANJA

1. U vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda svaka visoka ugovorna stranka može, u opsegu koji je strogo određen potrebama tih izvanrednih prilika, poduzeti mjere koje derogiraju njezine obveze iz ove Konvencije, uz uvjet da te mjere nisu nespojive s njezinim ostalim obvezama po međunarodnom pravu.
2. Na temelju te odredbe ne može se derogirati članak 2, osim za slučajeve smrti prouzročene zakonitim ratnim činima, niti članci 3, 4. (stavak 1) i 7.

3. Svaka visoka ugovorna stranka koja se posluži tim pravom derogiranja svojih obveza mora glavnog tajnika Vijeća Europe u cijelosti obavijestiti o mjerama koje je poduzela i o razlozima radi kojih je to učinila. Ona će također obavijestiti glavnog tajnika Vijeća Europe o prestanku djelovanja tih mjera i o ponovnoj punoj primjeni svih odredaba ove Konvencije.

Članak 16.

OGRANIČENJA POLITIČKE DJELATNOSTI STRANACA

Ništa u člancima 10, 11. i 14. neće se smatrati kao da sprječava visoke ugovorne stranke u nametanju ograničenja političkoj djelatnosti stranaca.

Članak 17.

ZABRANA ZLOUPOTREBE PRAVA

Ništa se u ovoj Konvenciji ne može tumačiti kao da uključuje za bilo koju državu, skupinu ili pojedinca neko pravo da se upusti u neku djelatnost ili da izvrši neki čin koji bi smjerali na uništenje prava ili sloboda priznatih u ovoj Konvenciji ili na njihovo ograničenje u većoj mjeri nego što se u njoj predviđa.

Članak 18.

GRANICE PRIMJENE OGRANIČENJA PRAVA

Ograničenja prava i sloboda dopuštena ovom Konvencijom neće se primjenjivati u druge svrhe osim onih za koje su propisana.

XIV. ČLANAK 8. KONVENCIJE – PRAVO NA DOM I ČLANAK 1. PROTOKOLA 1. – ZAŠTITA VLASNIŠTVA

Pravo na zaštitu doma²⁷ kao ustavno i konvencijsko pravo i građanskopravna osnova za korištenje stana (kuće) – pravo vlasništva mogu u određenim situacijama biti suprotstavljena prava u sudskom postupku. Naime, u parničnim postupcima u kojima vlasnik neposjednik (ili predmnjevani vlasnik neposjednik) zahtijeva od nevlasnika posjednika predaju u posjed određenog stana ili kuće, a posjednik izjavi prigovor prava na poštovanje doma, pred parnični sud (ili ovršni sud u ovršnom postupku) se može postaviti pitanje kojem od tih prava dati prednost, kao i prema kojim kriterijima.

Prema odredbi čl. 8. Konvencije svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog

²⁷ Damir Kontrec, Pravo na dom u praksi Europskog suda i domaćih sudova, Godišnjak 23, XXXI. savjetovanje Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Organizator, 2016.

života, doma i dopisivanja.²⁸ S druge strane javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Citirana odredba čl. 8. Konvencije štiti:

- pravo na poštovanje privatnog života,
- pravo na poštovanje obiteljskog života,
- pravo na poštovanje korespondencije (privatnih komunikacija),
- kao i pravo na poštovanje doma.²⁹

Već je rečeno da u konvencijskom pravu ne postoji definicija pojma „dom“, već se govori o tome da je dom autonoman pojam. To zapravo znači da ocjena smatra li se određeni prostor domom ili ne ovisi o okolnostima svakog konkretnog slučaja, dakle ovisi o tome postoje li dostatne i trajne veze određene osobe s određenim prostorom.

S druge strane to isključuje korištenje određenih instituta domaćeg zakonodavstva. Primjerice u Republici Hrvatskoj pojam stana definiran je u odredbi čl. 2. st. 1. Zakona o najmu stanova³⁰, a domom se može smatrati i nešto što nije stan. S druge strane pojam poslovnog prostora definiran je odredbom čl. 2. st. 3. Zakona o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora³¹, a Europski sud u određenim situacijama i poslovni prostor štiti kao dom.

Samo miješanje u pravo na poštovanje doma može se vršiti na različite načine. Tako je moguće da se nečiji dom namjerno uništi, da se odbija zahtjev raseljenih osoba za vraćanje u njihove domove, da se vrši pretraga nečije kuće ili stana, da se vlasnicima daje nalog da moraju svoje nekretnine prodati, jer će im država iste u protivnom oduzeti i slično. Ono što treba naglasiti da povreda prava na poštovanje doma može nastati već samim nalogom za iseljenje, time da ne mora i fizički doći do iseljenja neke osobe iz njegova doma.

Kada se govori o testu razmjernosti kod prigovora poštovanja prava na dom, tada valja imati na umu da treba odgovoriti na tri pitanja:

1. Je li miješanje bilo utemeljeno na zakonu ?
2. Je li miješanje usmjereno na postizanje „legitimnog cilja“ ?
3. Je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu ?

Negativan odgovor na bilo koje od postavljenih pitanja dovodi do povreda čl. 8. Konvencije. Na ovom mjestu nam se čini korisnim ukazati na presudu Europskog suda u predmetu Blečić protiv Hrvatske (2004.)³², a koji je za predmet imao otkaz stanarskog prava podnositeljici zahtjeva pred Europskim sudom. U tom predmetu proveden je test razmjernosti pred Europskim sudom, iako bi test razmjernosti trebao provoditi prvostupanjski sud.

²⁸ U izvornom engleskom tekstu navedena odredba glasi : *Everyone has the right to respect his private and family life, his home and his correspondence.*

²⁹ Vidi opširnije Jasna Omejec, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Strasbourški acquis, Novi informator d.o.o. Zagreb, 2013., str. 930-952.

³⁰ Narodne novine br. 91/96, 48/98, 66/98, 22/06. – Stanom se smatra skup prostorija namijenjenih za stanovanje s prijemom potrebnim sporednim prostorijama koje čine jednu zatvorenu građevinsku cjelinu i imaju poseban ulaz.

³¹ Narodne novine br. 125/11, 64/15. – Poslovnim prostorom u smislu tog Zakona smatraju se poslovne zgrade, poslovne prostorije, garaža i garažno mjesto.

³² Zahtjev br. 59532/00 Blečić protiv Hrvatske.

Već je rečeno da se u postupcima radi ostvarenja vindikacijskog zahtjeva za povrat nekretnine, iz čl. 161. do 168. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima³³, može pojaviti i prigovor na poštovanje doma. Naime, vlasnikovom zahtjevu za povrat individualno određene nekretnine suprotstavlja se posjednikov prigovor na poštovanje doma. Iz navedenog slijedi da može doći do sukoba između dva ustavna, odnosno konvencijska prava, prava vlasništva i prava na dom (poštovanje doma).³⁴ S druge strane postavlja se pitanje kojemu od tih prava dati prednost i prema kojim kriterijima.

Prema Ustavu pravo vlasništva se štiti kao ustavno pravo. U čl. 48. st. 1. Ustava određeno je da se jamči pravo vlasništva, što znači da vlasništvo može ograničiti odnosno oduzeti samo u interesu Republike Hrvatske i pod uvjetom da se vlasniku za to pruži odgovarajuća naknada (tržišna naknada za oduzetu nekretninu, odnosno tržišna naknada za umanjenu vrijednost nekretnine – čl. 32. st. 2. ZV). No, iako je vlasništvo najjače stvarno pravo, isto nije neograničeno, budući je isto ograničeno tuđim stvarnim pravima, odnosno javnim ograničenjima. U st. 2. je tako propisano da vlasništvo obvezuje, a da su nositelji vlasničkog prava i njihovi korisnici dužni pridonositi općem dobru. Glede prava stranih osoba, prema st. 3. istog članka, strana osoba može stjecati pravo vlasništva uz uvjete određene zakonom, dok je st. 4. propisano da se jamči pravo nasljeđivanja.

U Protokolu 1. uz Konvenciju i to u čl. 1. propisana je zaštita prava vlasništva³⁵. Tako je propisano da svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva, te da se nitko ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnog prava. U st. 2. je dalje propisano da to ni na koji način ne umanjuje pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

Kada se govori o tuženiku u vlasničkoj parnici, tada valja naglasiti da tuženik ima pravo istaknuti prigovore kojima negira vlasnički zahtjev tužitelja, prigovore kojima ukida vlasnički zahtjev tužitelja i prigovore kojima zaustavlja vlasnički zahtjev. Posjednikovi prigovori propisani su i odredbom čl. 163. ZV. Tako prema odredbi st. 1. posjednik ima pravo odbiti predaju stvari njezinom vlasniku ako ima pravo koje ovlašćuje na posjedovanje te stvari (pravo na posjed). Isto tako, Posjednik ima pravo odbiti predaju stvari njezinom vlasniku ako izvodi svoje pravo na posjed od posrednoga posjednika, koji ima pravo na posjed te stvari, osim ako je posjed dobio posjednik od posrednog posjednika koji nije bio ovlašten da mu ga dade (st. 2.). Ako posjednik stvari koja je bila otuđena ustupom, zahtijeva da je posjednik preda njezinu vlasniku, može novom vlasniku suprotstaviti i prigovore svoga prava na posjed koje bi imao prema ustupitelju (st. 3.). Ako je tuženik nesamostalni posjednik, on se od zahtjeva da preda posjed stvari može braniti imenovanjem posrednoga samostalnog posjednika čiju višu vlast priznaje i iz čijega posjeda izvodi svoj posjed (st. 4.).

ZV kod toga razlikuje pravni položaj poštenog i nepoštenog posjednika. U čl. 164. ZV propisan je pravni položaj poštenog posjednika. Tako je određeno da poštenu stvari koju nema pravo posjedovati mora je predati vlasniku ili osobi koju taj odredi, ali nije dužan dati naknadu za to što ju je upotrebljavao i od nje imao koristi primjerene onom pravu na posjed za koje je vjerovao da mu pripada, a ne treba ni naknaditi ono što je pritom oštećeno ili uništeno (st. 1.). Zahtijeva li vlasnik da posjednik preda stvar, poštenu posjednik može tražiti naknadu za nužne i korisne troškove koje je

³³ Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, dalje ZV.

³⁴ Gabrijela Mihelčić, Maša Marochini, Koneksitet ostvarenja vindikacijskog zahtjeva na nekretnini i tzv. prava na poštovanje doma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 35, br. 1., str. 163-192 (2014.); Aldo Radolović, Odnos građanskopravne osnove za korištenje stana i ustavno-konvencijskog prava zaštite doma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991.), vol. 36, br. 1., str. 109-124 (2015.).

³⁵ Damir Kontrec, Povreda prava vlasništva u praksi Europskog suda za ljudska prava, Zbornik radova 55. susreta pravnika, Opatija 2017., Pravo u gospodarstvu.

imao, te stvar zadržati dok mu oni ne budu naknađeni (st. 2.). Kod toga nije koristan trošak onaj kojim je poštenu posjednik promijenio namjenu stvari, ako to vlasniku nije korisno (st. 3.). Za troškove koji nisu ni nužni ni korisni ne može ni poštenu posjednik zahtijevati naknadu, ali ako mu ona ne bude ponuđena, može prije nego što vrati stvar odvojiti i sebi uzeti ono što joj je tim troškovima dodao, ako se to može učiniti bez oštećenja same stvari (st. 4.). Vrijednost plodova i drugih koristi koje je imao od stvari odbit će se od troškova koje posjednik osnovano traži (st. 5.). Troškovi, kao i vrijednost plodova, obračunavaju se prema cijenama kad ih se naknađuje (st. 6.). Pravo na naknadu nužnih i korisnih troškova zastarijeva u roku od tri godine od dana predaje stvari (st. 7.). Glede pak nepoštenog posjednika čl. 165. ZV određuje da nepoštenu posjednik tuđe stvari mora je predati vlasniku ili osobi koju taj odredi te naknaditi sve štete koje su na njoj nastale i sve koristi koje je imao za vrijeme svojega posjedovanja, pa i one koje bi stvar dala da ih nije zanemario (st. 1.), time da vlasnikovo traženje naknade iz stavka 1. ovoga članka zastarijeva u roku od tri godine od dana kad mu je stvar predana (st. 2.). Nepoštenu posjednik ima pravo na naknadu troškova ako bi oni bili nužni i vlasniku; to mu pravo zastarijeva u roku od tri godine od dana predaje stvari (st. 3.), te nepoštenu posjednik nije ovlašten zadržati stvar dok mu ne budu naknađeni troškovi za koje traži naknadu, nego mora stvar predati bez odgode (st. 4.). Ono što je posjednik dodao, učinivši troškove koji mu se ne naknađuju, ovlašten je odvojiti i sebi uzeti, ali jedino ako to može učiniti bez oštećenja same stvari (st. 5.). Od časa kad je poštenu posjednik postao nepoštenu, njegova se prava i obveze ravnaju prema pravilima postavljenim za nepoštenoga posjednika; isto se tako ravnaju i u pogledu onoga što je poštenu posjednik činio sa stvarju neprimjereno onom pravu na posjed za koje je vjerovao da mu pripada (st. 6.).

Čini nam se da tuženik - posjednik može istaknuti prigovor poštovanja prava na dom samostalno ili u kombinaciji s prigovorima iz čl. 163. ZV. Kod prigovora prava na poštovanje doma nedvojbeno se radi o materijalnopravnom prigovoru, koji zaustavlja vlasnikov zahtjev, pa bi po svom sadržaju taj prigovor bio najbliži dilatornom prigovoru. No, razlika je u tom što za prigovor prava na poštovanje doma nije odlučno je li tuženik (posjednik) osoba koja koristi nekretninu na temelju valjane pravne osnove ili bez pravne osnove.

Da bi se mogle razumjeti odluke ESLJP u primjeni čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju nužno je poznavanje autonomnog značenja pojma „vlasništvo“. Pri tome treba zaboraviti pojam vlasništva iz domaćeg zakonodavstva, budući da značaj pojma „vlasništvo“ u konvencijskom pravu nije, niti mora biti identičan pojmu vlasništva u domaćem zakonodavstvu. Navedeno shvaćanje je ESLJP izrazio u nizu odluka, između ostalog i odluci *Gavella protiv Hrvatske* (2006.) gdje je izričito rečeno:

„Sud ponavlja da podnositelj zahtjeva može tvrditi da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju samo ako se osporene odluke odnose na njegovo „vlasništvo“ u smislu te odredbe. Pojam „vlasništvo“ ima autonomno značenje koje je neovisno o formalnoj klasifikaciji u domaćem pravu.“³⁶

Bitno je naglasiti da čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju štiti svako pravo kojemu ESLJP priznaje imovinsku narav u smislu same Konvencije. Zato se i govori da je pojam prava „vlasništva“ u smislu Konvencije autonoman, da ESLJP svojim presudama interpretira što se sve smatra pod imovinom, kao i da se u smislu čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju vlasništvo štiti od različitih oblika zadiranja u to pravo, bilo da se radi o zadiranju koja ima posljedicu u radnjama izvršne ili upravne vlasti države članice, bilo da to zadiranje proizlazi iz samih zakona ili sudskih odluka, neovisno o tome radi li se o javnopravnom ili privatnopravnom sporu.

Nema nikakve dileme da se pod „vlasništvom“ u smislu čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju podrazumijevaju stvari – pokretne i nepokretne, dakle sve ono što predstavlja pokretnu i nepokretnu imovinu.

³⁶ Odluka o dopuštenosti zahtjeva br. 33244/02.

No, uz to objekt zaštite čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju su i sljedeća imovina:

- ekonomski interesi vezani uz poslovanje tvrtke^{37 38},
- dionice i udjeli u tvrtkama³⁹,
- intelektualno vlasništvo⁴⁰,
- ugovorna prava⁴¹,
- potraživanja i dugovi⁴²,
- budući prihodi⁴³,
- legitimno očekivanje⁴⁴ i
- prava iz socijalnog osiguranja ad personam⁴⁵.

U slučaju Sporrang i Lonroth protiv Švedske⁴⁶ ESLJP utvrdio je tri pravila o vlasništvu u smislu čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

Prvo pravilo čini prava rečenica st. 1. Protokola br. 1. koja glasi: „Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoga vlasništva.“ Ovo pravilo se primjenjuje onda kada se konkretna situacija ne može podvesti pod druga dva pravila, odnosno kada je došlo do miješanja u nečije vlasništvo, ali nije došlo do oduzimanja, niti je cilj takvog miješanja kontrola korištenja imovine. Ovo pravilo se naziva „pravilo mirnog uživanja“.

Drugo pravilo predstavlja druga rečenica st. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju koja glasi: „Nitko ne smije biti lišen svog vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnog prava. Ovo pravilo se u praksi ESLJP naziva „pravilom oduzimanja“. Do ovakve povrede dolazi u slučajevima neposrednog prijenosa vlasništva neke fizičke ili pravne osobe na tijela vlasti ili na neku privatnu osobu, a riječ je zapravo o formalnim postupcima eksproprijacije (izvlaštenja), nacionalizacije ili konfiskacije. Iz toga slijedi da se radi o trajnom oduzimanju vlasništva, a ne o privremenom oduzimanju, jer isto potpada pod treće pravilo. No, ovo

³⁷ Slučaj Tre Traktor Aktiebolag protiv Švedske (1989.) – oduzimanje dozvole za obavljanje poslova predstavlja miješanje u prava zajamčena čl. 1. Protokola br. 1. U konkretnom slučaju restoranu je bila oduzeta dozvola za točenje alkoholnih pića, a to predstavlja mjeru kontrole korištenja vlasništva.

³⁸ Slučaj H. proti Belgije (1987.) – odvjetnički uredi i stranke odvjetnika konstituiraju vlasničke interese i kao takvi ulaze u djelokrug prava vlasništva.

³⁹ Presuda ESLJP Bramelid i Malmstrom protiv Švedske (1982.).

⁴⁰ Presuda Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala (2007.).

⁴¹ Prava iz ugovora predstavljaju imovinu u smislu čl. 1. Protokola br. 1. – De Napoles Pacheco protiv Belgije (1978.).

⁴² Naknada koja je nepravomoćno dosuđena u sudskom ili arbitražnom postupku predstavlja imovinu u smislu čl. 1. Protokola br. 1. – predmet Stran Greek Refineries i Stratis Andreadis protiv Grčke (1994.). Dug predstavlja imovinu – predmet Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao i drugi protiv Portugala (2000.).

⁴³ Pojam imovine (vlasništva) odnosi se samo na postojeću imovinu, imovinu koja je bila zarađena ili naplativa – predmet Anheuser- Busch Inc. protiv Portugala (2007.).

⁴⁴ presuda Velikog vijeća Kopecky protiv Slovačke (2004.) – podnositelj je kupio zemljište 1978. godine oslanjajući se na predstojeći plan izdavanja dozvola za industrijsku gradnju. Kasnije je Vrhovni sud Irske donio odluku da je takvo izdavanje dozvola ništavo. ESLJP je ocijenio da je podnositelj imao pravo gradnje jer se u vrijeme kupnje oslanjao na dozvolu propisano uvedenu u nadležan registar.

⁴⁵ U tom dijelu je u nizu odluka ESLJP zauzeo shvaćanje da pod čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju potpadaju prava iz područja socijalne politike, koje moraju imati novčanu vrijednost da bi se mogla smatrati imovinom, a njihov nositelj mora imati pravo njihove isključive upotrebe. Isto tako i pravo na mirovinu u određenim slučajevima i pod određenim uvjetima može biti predmet zaštite Protokola 1.

⁴⁶ Podnositelji su bili sunasljednici pokojnog ostavitelja i suvlasnici zemljišta u glavnom gradu Švedske na kojem se nalazila zgrada iz 19. st. U srpnju 1956. švedska vlada je dala gradskom vijeću glavnog grada dozvolu za eksproprijaciju, trebalo je izgraditi vijadukt i parkiralište, uz rok od pet godina u kojem je taj postupak trebalo završiti. Taj rok je produžen 1961., 1964. i 1969., te je 1979. konačno ukinuta dozvola za eksproprijaciju. Podnositelji su smatrali da je došlo do povrede prava vlasništva, jer da je dozvola za eksproprijaciju i zabranu gradnje trajala predugo, što je imalo negativne posljedice po njihova prava.

pravilo može doći u obzir i u slučajevima de facto oduzimanja imovine, na što je posebno upozoreno u citiranom predmetu protiv Švedske gdje su vlasnici bili lišeni mogućnosti raspolagati svojim vlasništvo dugi niz godina.⁴⁷

Treće pravilo odnosi se na kontrolu korištenja imovinom i sadržano je u st. 2. Protokola br. 1. time da glasi: „Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila uporabu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni“. ESLJP oporezivanje odnosno različite porezne i devizne mjere, pristojbe i kazne u pravilu smatra kontrolom korištenja imovinom.

Čini nam se zanimljivo ovdje spomenuti slučaj Gabrić protiv Hrvatske (2009.). U tom slučaju je podnositeljica zahtjeva proglašena krivom za prekršaj jer carinskim vlastima nije prijavila 20.000 njemačkih maraka u gotovini kada je prelazila granicu. Taj novac joj je bio oduzet. Nije bilo sporno da je oduzimanje novca bilo u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, da je imalo legitimni cilj, da je oduzimanje predstavljalo miješanje u pravo vlasništva podnositeljice, te da je čl. 1. primjenjiv u konkretnom slučaju. No, ESLJP je utvrdio povredu čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju jer nije bilo uvjerljivo dokazano da izrečena novčana kazna za prekršaj nije bila dovoljna mjera za postizanje svrhe kažnjavanja, te da je prekomjerni teret podnositeljici bilo oduzimanje novca (kao dodatna sankcija).

Cijelo ispitivanje je li došlo do povrede prolazi kroz test razmjernosti (proporcionalnosti) i to metodom „korak po korak“. Prvi korak je utvrđivanje je li riječ o imovini (vlasništvu) koje potpada pod djelokrug Protokola br. 1., drugi korak je ispitivanje je li bilo miješanja u vlasništvo (zadiranja, upletanja, nasrtaja) podnositelja zahtjeva, te treći korak ispitivanje pravne prirode miješanja, koje je od pravila u konkretnom slučaju primjenjuje. Negativni odgovor na bilo koje pitanje znači da je došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

Prvo mjerilo test je pitanje je li lišenje vlasništvo u smislu Protokola br. 1. bilo u skladu s domaćim pravom tužene države ili ne. Drugo mjerilo je li miješanje služilo nekom legitimnom cilju radi ostvarenja nekog konkretnog javnog ili općeg interesa. Treće mjerilo pak odgovara na pitanje je li zbog poremećene ravnoteže između javnih ili općih interesa zajednice i pojedinačnih vlasničkih prava ili imovinskih interesa, podnositelj zahtjeva trpio ili još uvijek trpi pojedinačni i prekomjerni teret, odnosno s druge strane kad je ravnoteža poremećena zbog nametanja pojedincu prekomjernog pojedinačnog tereta.

Ako je utvrđeno da je došlo do povrede prava vlasništva iz čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju, tada ESLJP ima mogućnost dosuditi naknadu imovinske i neimovinske štete. Kritika koja se upućuje ESLJP je da se nikada ne zna hoće li se dosuditi novčana naknada štete ili ne. U svakom slučaju odgovor na postavljeno pitanje ovisi o okolnostima svakog pojedinog slučaja.

Čl. 41. Konvencije određuje da u slučaju povrede nekog konvencijskog prava stranka ima pravo na pravednu naknadu. Pravedna naknada se određuje i u slučaju kada pravo države članice ne omogućava potpuno naknadu štete. Ako pravo države članice omogućava potpunu naknadu, tada ESLJP neće dosuditi novčanu naknadu štete.

⁴⁷ U praksi ESLJP posebno se kao značajne spominju odluke u slučaju Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke (1993.), te Brumarescu protiv Rumunjske (1999.).

XV. ČLANAK 6. KONVENCIJE - PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE U GRAĐANSKIM POSTUPCIMA

Pravo na pravično (pošteno) suđenje predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava koje u Republici Hrvatskoj definirano kako Ustavom tako i brojnim propisima ali i ratificiranim međunarodnim konvencijama.

Pravo na pošteno suđenje u praksi Europskog suda za ljudska prava razvijalo se i širilo postupno. Prema današnjem stanju prakse Suda u Strasbourgu, a uzimajući u obzir sistematiku iz suvremenih komentara i doktrinarnih tumačenja Konvencije, mogu se navesti sljedeći elementi ili aspekti prava na pošteno (pravično, fair) suđenje:

- pravo na pristup sudu (access to court);
- pravo na pravnu pomoć (legal aid and advice);
- pravo na procesnu ravnopravnost (equality of arms, "jednakost oružja");
- pravo na javno i kontradiktorno suđenje (public hearing);
- pravo na saslušanje (fair hearing);
- pravo na dokaz (right to proof);
- pravo na javnu objavu presuda (public pronouncement of judgments);
- pravo na sud ustanovljen zakonom (tribunal established by law);
- pravo na nezavisnost i nepristranost u suđenju (impartiality and independence);
- pravo na suđenje u razumnom roku (reasonable time);
- pravo na učinkovitu ovrhu presude (effective enforcement);
- zabrana arbitrarnog postupanja (arbitrariness) i pravo na pravnu sigurnost (legal certainty).⁴⁸

Pravo na pošteno suđenje koje se odnosi na građanska prava i obveze treba se ostvariti u postupku koji bi trebao biti javan, a vođen pred tijelima koja imaju svojstvo nezavisnog i nepristranog tribunala. Način na koji se provodi postupak je bitan kada se procjenjuje ostvarivanje prava na pošteno suđenje. Izraz "tribunal" ne mora uvijek nužno značiti "sud".

„Državno sudbeno vijeće zadovoljava kriterije na temelju čl. 6. st. 1. Konvencije da bi ga se smatralo neovisnim i nepristranim sudom (tribunal) ustanovljenim zakonom. Kako bi se utvrdilo može li se neko tijelo smatrati neovisnim, treba uzeti u obzir način imenovanja njegovih članova i njihov mandat, postojanje jamstva protiv vanjskih pritisaka i pitanje je li to tijelo ostavlja utisak da je neovisno.“⁴⁹ Postupak pred Državnim sudbenim vijećem provodi se prema pravilima Zakona o kaznenom postupku, a što bi trebalo omogućiti okrivljeniku da iznese svoju obranu. U konkretnom predmetu Olujić došlo je do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije i to:

- zbog nepostojanja objektivne nepristranosti tri člana Državnog sudbenog vijeća;
- zbog neopravdanog isključenja javnosti iz postupka pred Državnim sudbenim vijećem;
- zbog povrede načela ravnopravnosti stranaka;
- zbog prekomjerne duljine postupka.

Iako je u Hrvatskoj pravo na pristup sudu zakonski i ustavno pravno zajamčeno, postojali su

⁴⁸ Alan Uzelac, Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

⁴⁹ Olujić protiv Hrvatske, presuda od 5. veljače 2009., Zahtjev br. 22330/05, toč. 37.-38.

neki predmeti o kojima se odlučivalo u upravnom postupku npr. neka pitanja u svezi izvlaštenja i odlučivanja o nekim statusnim pitanjima u obiteljskom pravu.

„Čl. 6. st. 1. Konvencije svakome daje pravo da sudu podnese bilo kakvu tužbu vezanu za svoja građanska prava i obveze. Shodno tome, ta odredba sadrži „pravo na sud“, pri čemu pravo na pristup, tj., pravo na pokretanje sudskih postupaka pred sudom u građanskopravnim predmetima, predstavlja jedan aspekt.

Pravo na pristup sudovima nije apsolutno, već može biti podvrgnuto ograničenjima; ona su prešutno dopuštena obzirom da pravo na pristup „po samoj svojoj naravi traži uređenje od države koje može varirati u smislu vremena i mjesta, u skladu s potrebama i sredstvima zajednice i pojedinca.“⁵⁰

Presuda Europskog suda za ljudska prava od 27. ožujka 2008. u predmetu Perić protiv Hrvatske⁵¹ ukazuje na to da se u konkretnom slučaju radi o povredi čl. 6. st. 1. Konvencije a zbog činjenice da je općinski sud odbio saslušati ijednog od predloženih šest svjedoka, koje je predložila podnositeljica, dok je saslušano još četiri svjedoka koje su predložili tuženi, iako je po utvrđenju suda u trenutku predlaganja tih svjedoka, činjenično stanje bilo utvrđeno. Sud je utvrdio da njegov zadatak nije preispitati diskrecijsku ocjenu suda o tome koje će dokaze izvesti, u ovom slučaju odbijanje dokaznih prijedloga podnositeljice, no to nije bilo u skladu s jednakošću oružja, kao jednom od zahtjeva koncepta pravičnog suđenja.

Presuda Europskog suda za ljudska prava od 15. srpnja 2005. u predmetu Mežnarić protiv Hrvatske⁵² ukazuje na to da se u konkretnom slučaju radi o povredi čl. 6. st. 1. Konvencije u odnosu na uvjet nepristranosti suda. Podnositelj zahtjeva žalio se da mu je bilo onemogućeno suđenje od strane nepristranog suda, jer je o njegovoj ustavnoj tužbi, odlučivalo vijeće u kojem je bio sudac koji je ranije a nakon toga i njegova kćer, zastupali protivnike podnositelja zahtjeva. Sud primjećuje da postojanje nacionalnog postupka za osiguranje nepristranosti i to pravila koja uređuju izuzeće suca, predstavljaju mjerodavan čimbenik. Takva pravila očituju brigu nacionalnog zakonodavstva da se uklone sve razumne dvojbe glede nepristranosti konkretnog suca ili suda.

„Prema stalnoj sudskoj praksi Suda, postojanje nepristranosti u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije mora biti utvrđeno prema subjektivnom testu, pri čemu se mora uzeti u obzir osobno uvjerenje i ponašanje konkretnog suca, tj. je li sudac imao neke osobne predrasude ili pristranosti u tom predmetu; te isto tako prema objektivnom testu, tj. treba utvrditi je li sam sud odnosno njegov sastav, nudio dovoljno jamstava kako bi se isključila svaka legitimna dvojba glede njegove nepristranosti.

Glede subjektivnog testa, osobna nepristranost suca mora se pretpostaviti dok se ne dokaže suprotno a glede objektivnog testa, mora se utvrditi postoje li provjerljive činjenice koje mogu potaknuti dvojbu glede njegove nepristranosti.

Sud primjećuje da je u ovom predmetu sudac zastupao protivnike podnositelja zahtjeva u ranijoj fazi, te da je to isto nastavila raditi i njegova kćer. Iako je kćer prestala zastupati protivnu stranu puno prije donošenja sporne odluke u konkretnom slučaju radi se o dvostrukoj ulozi suca u jednom postupku te je to dovelo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije u odnosu na uvjet nepristranosti suda.“⁵³

Europski sud za ljudska prava već je donosio brojne odluke koje se odnose na proces prodaje nekretnina kroz ovršni postupak a odnose na postupanje u Republici Hrvatskoj.

⁵⁰ Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske, presuda od 6. rujna 2016., Zahtjev br. 72152/13, toč. 116. i 117.

⁵¹ Perić protiv Hrvatske, presuda od 27. ožujka 2008., Zahtjev br. 34499/06

⁵² Mežnarić protiv Hrvatske, presuda od 15. srpnja 2005., Zahtjev br. 71615/01

⁵³ Mežnarić protiv Hrvatske, presuda od 15. srpnja 2005., Zahtjev br. 71615/01, toč. 34.-37.

Presuda Europskog suda za ljudska prava od 16. studenoga 2006. u predmetu Mužević protiv Hrvatske⁵⁴ izuzetno je važna jer u sebi sadrži osvrt i mišljenje tog suda između ostalog na dva izuzetno važna aspekta ovršnog postupka:

- sud eksplicitno navodi da je ovrha sastavni dio postupka
- sud eksplicitno utvrđuje da država nije odgovorna za nemogućnost provedbe ovrhe u slučaju neimaštine dužnika.

Odluke u ovršnom postupku i sam ovršni postupak mora se smatrati drugom fazom građanskog postupka te se mora i taj postupak provesti u razumnom vremenu. Država ima obvezu organizirati sustav ovrhe presuda koji je djelotvoran kako na razini prava tako i u praksi, te osigurati provedbu ovrhe bez neopravdanih odgoda.

„Međutim, propuštanje ovrhe presude zbog siromaštva dužnika ne može se uzeti protiv države osim i u mjeri u kojoj se može pripisati domaćim vlastima, npr. njihovim pogreškama ili odugovlačenju ovršnog postupka. Sud ponavlja da se s ovršnim postupkom zbog same njegove naravi, treba postupati ekspeditivno.“⁵⁵

Utvrđenje Suda da se ovrha treba smatrati sastavnim dijelom postupka, treba se uvažavati kada se u Republici Hrvatskoj odlučuje o zahtjevima stranaka u slučaju povrede prava na suđenje u razumnom roku. Nisu rijetki slučajevi kada se o takvim zahtjevima odlučuje bez uvažavanja tog utvrđenja te se ovršni postupak promatra odvojeno, a u odlukama se uopće ne navode ovršne isprave na temelju kojih je pokrenut ovršni postupak. Bez navođenja tih podataka nije moguće u žalbenom postupku ispitati zakonitost tih odluka.

Moguće situacije u kojima se ovrhovoditelj ne može naplatiti zbog neimaštine dužnika, odnosno nedostatke njegove imovine, ne može se smatrati krivnjom države s obzirom da je poslovna odgovornost svakoga pa tako i ovrhovoditelja da procjenjuje s kime će stupati u poslovne odnose.

Zbog izuzetno teške i dugotrajne ekonomske krize, svakim danom se povećava broj ovršnih postupaka koji se provode na nekretninama ovršenika, a posebno je tragično što se ti postupci pokreću radi naplate izuzetno niskih potraživanja ovrhovoditelja.

U situaciji kada je to jedina nekretnina ovršenika, u kojoj on stanuje sa svojom obitelji, postavlja se pitanje kako provesti ovršni postupak, a da se pri tome štiti dostojanstvo ovršenika, jer se pri provedbi ovrhe mora paziti na dostojanstvo ovršenika i cjelokupni postupak provesti da isti za njega bude što manje nepovoljan⁵⁶, no to je pitanje socijalne politike a ne nikako pitanje kvalitetne provedbe prisilnog propisa.

Država nije odgovorna zbog prodaje nekretnine u ovršnom postupku.⁵⁷ Europski sud za ljudska prava donio je presudu kojom je utvrdio da Republika Hrvatska nije povrijedila pravo g. Vrzića i gđe. Vrzić, na poštivanje njihovog doma i pravo na mirno uživanje njihovog vlasništva zbog prodaje njihove kuće u ovršnom postupku.

Tužitelji su smatrali da je Republika Hrvatska povrijedila njihovo pravo vlasništva jer je njihova kuća prodana u ovršnom postupku za trećinu njezine vrijednosti.

⁵⁴ Zahtjev br. 39299/02 Europski sud za ljudska prava, predmet Mužević protiv Hrvatske

⁵⁵ Vrtar protiv Hrvatske, presuda od 7. siječnja 2016., Zahtjev br. 39380/13, toč. 96.-97.

⁵⁶ čl. 6. OZ-a

⁵⁷ Vrzić protiv Hrvatske, presuda od 12. srpnja 2016., Zahtjev br. 43777/13

Pravo na suđenje u razumnom roku najčešće se krši probijanjem rokova za rješavanje određenih predmeta jer neopravdano dugo trajanje pojedinih postupaka smanjuje povjerenje u pravodobnu i učinkovitu sudsku zaštitu. Teško je postaviti idealne rokove za rješavanje pojedinih predmeta, a u svakom tom predmetu treba uzeti u obzir više činjenica kao na primjer:

- složenost predmeta (odgovor na pitanje je li neki predmet složen, nije uvijek jednostavan),
- procesno ponašanje svih sudionika postupka (kako cijeliti pasivno ponašanje tužene strane, ovršenika),
- postupanje nadležnih tijela,
- vrsta predmeta te
- potreba za hitnost u postupanju u konkretnoj vrsti predmeta (kada su gotovo sve vrste predmeta označene kao hitne za rješavanje, onda ovisno o broju predmeta s kojima je zadužen pojedini sudac, ništa nije hitno). U ukupno vrijeme trajanja postupka ulazi i vrijeme koje je potrebno za provedbu ovrhe sudske odluke. Od ovršnog postupka smo davno stvorili novo suđenje nakon suđenja.

Ustav Republike Hrvatske i Zakon o sudovima propisuju da svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama. Odluka bi trebala biti donesena nakon postupka koji bi se trebao provesti u „razumnom roku“.

„Razumnost duljine postupka mora se ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i pozivom na kriterije utvrđene sudskom praksom, a to su u prvom redu:

- složenost predmeta;
- ponašanje podnositelja zahtjeva i mjerodavnih vlasti;
- važnost onoga što se za podnositelja zahtjeva dovodi u pitanje u sporu;
- posebna revnost se traži u sporovima koji se odnose na određivanje naknade za žrtve prometnih nesreća.⁵⁸

Utvrđivanje je li neki građanski postupak završen u razumnom roku, pretpostavlja da postoji suglasje oko osnovnih elemenata. U građanskim postupcima kao početak postupka smatra se dan podnošenja tužbe ili nekog drugog podneska sudu kojim se pokreće takav postupak. Kraj postupka smatra se dan donošenja pravomoćne odluke, ali se mora uzeti u obzir i vrijeme ovršnog postupka koji nakon toga slijedi.

Kako postoje predmeti različiti po svojoj složenosti (pitanje je kriterija kako ih utvrditi) tako su i rokovi za rješavanje tih predmeta različiti. Postoje indikativni zaključci o trajanju sudskih postupaka u razumnom roku, pa bi se tako građanski predmeti, koji su po svojoj prirodi hitni, trebali riješiti u roku od 2 godine. Za redovite građanske predmete smatra se da bi razumni rok za rješavanje bio 3 godine. Kod složenih građanskih predmeta rok za rješavanje u razumnom roku bi bio i do 8 godina. Naznačeni vremenski okviri predstavljaju najduže pretpostavljeno trajanje tih sudskih postupaka kako se ne bi „probili“ rokovi za suđenje u razumnom roku. Ne rješavanje predmeta u razumnom roku, osim što predstavlja kršenje individualnog ljudskog prava svake stranke u postupku, ono direktno dovodi i do smanjivanja povjerenja građana u pravosudni sustav, pa je potrebno poduzimati konkretne mjere kojima bi se stvorili uvjeti da se svi (ili gotovo svi) sudski predmeti riješe unutar predviđenih vremenskih okvira za suđenje u razumnom roku.

⁵⁸ Poje protiv Hrvatske, presuda od 9. ožujka 2006., Zahtjev br. 29159/03, toč. 26.

U sve većem broju predmeta ukazuje se nužnost određivanja različitih vještačenja, pa je potrebno i u toj fazi postupka paziti da se postupa u razumnom roku. U predmetu Jurica protiv Hrvatske⁵⁹ utvrđeno je da je općinskom sudu trebalo nekoliko mjeseci da odredi potrebna vještačenja a nakon toga određeno neopravdano vrijeme nalaz i mišljenje vještaka nije dostavljen strankama.

Pitanje kvalitete vještačenja je pitanje o kojem će se morati voditi računa u budućnosti, a u konkretnoj presudi navedeno je da vlasti moraju posvetiti dostatnu pažnju osiguranju neovisnosti vještaka uključenih u sudski postupak te objektivnosti njihovih nalaza, s obzirom da oni mogu imati ključnu važnost u procjeni npr. vrlo složenih pitanja kod utvrđivanja nesavjesnog liječenja.

XVI. PRIMJERI

Primjer br. 1.

Tijekom 2004. godine kći M. T. podnositelja zahtjeva ušla je u vezu s M. M. Počeli su živjeti zajedno s podnositeljem zahtjeva u njegovom domu. Dana 1. ožujka 2005. godine rodila im se kći. M. M. je imao stalne sukobe s ukućanima te je često upućivao verbalne prijetnje M. T. Zbog stalnih sukoba s svim ukućanima M. M. je iselio iz kuće, a 4. siječnja 2006. Centar za socijalnu skrb Čakovec podnio je prijavu Policijskoj upravi navodeći između ostalog da je M. M. došao u Centar tvrdeći da ima bombu koju će „baciti na svoju bivšu suprugu i dijete“.

Dana 5. siječnja i M. T. je podnijela kaznenu prijavu protiv M. M. navodeći da je isti u više navrata prijetio da će nju i njihovu zajedničku kćer ubiti bombom ako ne pristane vratiti mu se. Prijetnje je često ponavljao telefonom a mobitelom je slao SMS poruke.

Dana 3. veljače 2006. određen mu je pritvor nakon što je par dana ranije protiv njega pokrenut kazneni postupak.

Dana 15. ožujka 2006. Općinski sud proglasio je M. M. krivim zbog gore navedenih prijetnji te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 5 mjeseci a određena mu je i sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja tijekom boravka u zatvoru, a po potrebi i nakon toga.

Županijski sud skratio je sigurnosnu mjeru na trajanje zatvorske kazne a u drugom dijelu potvrdio prvostupanjsku presudu.

M. M. je pušten iz zatvora dana 3. srpnja 2006. a dana 15. kolovoza 2006. ustrijelio je M. T. i njihovu kćer i sebe.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske, presuda od 15. siječnja 2009., Zahtjev br. 46598/06

Primjer br. 2.

Prvi podnositelj zahtjeva je suprug, a drugi i treći podnositelji su djeca pokojne A. A., odvjetnice

⁵⁹ Jurica protiv Hrvatske, presuda od 2. svibnja 2017., Zahtjev br. 30376/13, toč. 78.-79.

iz Slatine.

A. A. je zastupala M. N. u brakorazvodnoj parnici protiv njezinog supruga A. N. u parnici koja je pokrenuta u prosincu 2001. godine.

Nakon održanih rasprava zatraženo je izvješće lokalne socijalne službe, a iz policijske evidencije za A. N. utvrđena je sklonost pretjeranom konzumiranju alkohola, nasilnom ponašanju i nezakonitom posjedovanju vatrenog oružja.

Dana 16. listopada 2000. Prekršajni sud proglasio je A. N. krivim za prekršaj nasilja u obitelji i izrekao mu novčanu kaznu.

Dana 25. srpnja 2001. Općinski sud proglasio je A. N. krivim za kazneno djelo ozbiljne prijetnje smrću supruzi i izrekao mu kaznu zatvora od 2 mjeseca uvjetno na godinu dana.

M. N. je došla u policijsku postaju dana 21. ožujka 2001. godine tvrdeći da ju suprug maltretira, da je u tijeku brakorazvodna parnica u kojoj je rasprava zakazana za dan 9. travnja 2002. godine.

Dan kasnije A. N. je pričekao svoju suprugu na putu za posao nakon čega ju je udario u glavu i srušio na tlo. Nakon toga ispucao je više metaka u nju. Nakon pucanja u suprugu A. N. je otišao do ureda A. A. u koju je u tom uredu i ubio.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Bljakaj i drugi protiv Hrvatske, presuda od 18. rujna 2014., Zahtjev br. 74448/12

Primjer br. 3.

B. B. sestra podnositelja zahtjeva primljena je u Klinički bolnički centar Zagreb – Rebro dana 23. kolovoza 1994. godine kao hitan slučaj. Njezino stanje zahtijevalo je operaciju abdominalnog tumora. Njezino liječenje preuzeo je liječnik C. C.

Podnositelj zahtjeva platio je C. C. 5.000,00 DEM da bi isti obavio operaciju što je i učinio dana 30. kolovoza 1994. Dan nakon operacije sestra podnositelja zahtjeva prebačena je iz jedinice intenzivne njege u redovnu medicinsku jedinicu. Dana 1. rujna 1994. B. B. je preminula a C. C. je utvrdio masivnu plućnu emboliju kao uzrok smrti.

Dana 20. listopada 1994. podnositelj zahtjeva podnio je kaznenu prijavu protiv dr. C. C. zbog primanja mita i nesavjesnog liječenja.

Medicinsko vještačenje povjereno je liječnicima koji su bili zaposleni na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koji su utvrdili da nije bilo propusta u liječenju. Na temelju tog nalaza i mišljenja Općinsko državno odvjetništvo odbacilo je kaznenu prijavu za navodno nesavjesno liječenje.

Podnositelj zahtjeva podnio je optužni prijedlog Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu protiv dr. C. C. zbog nesavjesnog liječenja. U međuvremenu je kazneni postupak zbog primanja mita obustavljen zbog zastare kaznenog progona.

Nakon više vještačenja u kojima nije utvrđena naznaka propusta u tijeku liječenja, podnositelj zahtjeva dostavio je medicinski nalaz i mišljenje koje je privatno naručio od specijalista za urologiju i kirurgiju u Njemačkoj, koji je u svojem nalazu i mišljenju isključio masivnu plućnu emboliju kao uzrok

smrti i utvrdio da je sestra podnositelja zahtjeva umrla od plućnog edema koji je uzrokovao akutno otkazivanje srca. Za isključenje bilo kakvih propusta u post operativnom liječenju naznačeno je da treba izvršiti uvid u cjelokupnu dokumentaciju i izvršiti daljnja ispitivanja.

Završno Županijski sud u Zagrebu odbio je podnositeljevu žalbu i potvrdio oslobađajuću presudu prvostupanjskog suda navodeći da nema potrebe odrediti provođenje medicinskog vještačenja izvan Hrvatske, jer su podnositeljevi prigovori da je Hrvatska razmjerno mala u pogledu stručne sredine i da se u ovom predmetu radilo o poznatom liječniku bili tek njegov subjektivni dojam.

Ustavni sud Republike Hrvatske proglasio je podnositeljevu ustavnu tužbu nedopuštenom jer se postupak o kojemu je riječ nije odnosio na neko njegovo pravo ili obvezu, kao ni na optužbu za kazneno djelo protiv njega.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Bajić protiv Hrvatske, presuda od 13. studenoga 2012., Zahtjev br. 41108/10

Primjer br. 4.

Podnositeljica zahtjeva je u razdoblju između 1987. i 1989. imala nekoliko operacija zbog disfunkcije srednjeg uha. Nakon operacije u listopadu 1989. godine stanje joj se znatno pogoršalo, što je rezultiralo paralizom lijeve strane lica. U daljnjem liječenju utvrđeno je da se njezino stanje neće oporaviti.

Podnositeljica zahtjeva je početkom 1998. podnijela tužbu protiv bolnice i mjerodavnog osiguravajućeg društva, u kojoj je tražila naknadu štete zbog nesavjesnog liječenja. Tijekom prvostupanjskog postupka više vještaka je izradilo svoje nalaze i mišljenja u kojima je utvrdilo da nije bilo nikakvih naznaka nesavjesnog liječenja. Zatraženo je i vještačenje Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji su utvrdili da je paraliza lica posljedica komplikacija tijekom operacije, a ne nesavjesnog liječenja.

Tijekom postupka podnositeljica zahtjeva zatražila je da se odrede vještaci iz neke druge države Europske unije što je prvostupanjski sud odbio.

Općinski sud je 29. siječnja 2010. odbio je tužbu podnositeljice zahtjeva utvrdivši da se u konkretnom predmetu treba primjenjivati načelo presumirane krivnje.

Županijski sud je 14. rujna 2010. odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva kao neosnovanu te naveo da nije postojao razlog za sumnju u kvalitetu i utvrđenja nalaze i mišljenja vještaka.

Podnositeljica zahtjeva uložila je reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske ponovivši svoje tvrdnje o pristranosti vještaka pa samim time i o kvaliteti nalaza i mišljenja. Vrhovni sud Republike Hrvatske je 31. kolovoza 2011. odbio je reviziju kao neosnovanu.

Podnositeljica zahtjeva podnijela je ustavnu tužbu zbog nedostatka djelotvornog postupka pred nadležnim građanskim sudovima u svezi njezinih tvrdnji o nesavjesnom liječenju. Prigovorila je pristranosti vještaka medicinske struke, tvrdeći da relevantna statistika pokazuje da je bilo nemoguće utvrditi njezine navode o nesavjesnom liječenju, na temelju nalaza i mišljenja vještaka koji su zatraženi od strane domaćih vještaka. Ustavni sud je 26. prosinca 2012. odbacio je ustavnu tužbu kao očigledno neosnovanu.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Jurica protiv Hrvatske, presuda od 2. svibnja 2017., Zahtjev br. 30376/13

Primjer br. 5.

Suprug podnositeljice zahtjeva A. B. umro je 13. listopada 1997. godine. U ostavinskom postupku nakon smrti muža podnositeljice zahtjeva ona i njezina kćer proglašene su nasljednicima, a ostavinska imovina im je dana 10. studenoga 1997., uručena im je svakoj u ½ dijela.

29. studenoga 1997. K. D. je podnio tužbu Općinskom sudu protiv podnositeljice zahtjeva i njene kćeri, tvrdeći da je on izvanbračni sin i tražeći 1/3 ostavinske imovine A. B.

Podnositeljica zahtjeva je u veljači 1998. podnijela protutužbu tvrdeći da je K. D. nedostojan za nasljeđivanje te da je u ostavinskom postupku utvrđena kao ostavinska imovina i imovina koja predstavlja njezinu bračnu stečevinu.

Tijekom postupka podnositeljica zahtjeva je tvrdila da su u ostavinskom postupku sudjelovale samo ona i njezina kćerka pa samim time nije imala niti potrebu zatražiti da se iz ostavinske imovine izuzme dio koji bi predstavljao bračnu stečevinu, odnosno njezinu osobnu imovinu.

Općinski sud je 1999. godine utvrdio da K. D. pripada pravo na nasljedstvo na 1/3 dijela cjelokupne ostavinske imovine iza pok. A. B.. Odbijen je protutužbeni zahtjev u kojem se tražilo da se utvrdi da je K. D. nedostojan da naslijedi ostavinsku imovinu iza pok. A. B., a odbačen je protutužbeni zahtjev u kojem je podnositeljica zahtjeva tražila da se utvrdi kao suvlasnica u ½ dijela imovine utvrđene u ostavinskom postupku.

Županijski sud odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva, pri čemu je preinačio dio prvostupanjske presude i umjesto odbačaja, odbio kao neosnovan protutužbeni zahtjev u kojem podnositeljica zahtjeva potražuje ½ dijela imovine utvrđene u ostavinskom postupku. Između ostalog navodi se da je pravilan stav suda prvog stupnja da podnositeljica zahtjeva ne može s uspjehom tražiti utvrđenje suvlasništva ½ dijela onih nekretnina i pokretnina koje predstavljaju ostavinsku imovinu, budući da je pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju utvrđena ostavinska imovina, što veže podnositeljicu zahtjeva kao stranku u ostavinskom postupku. Odredbom čl. 231. Zakona o nasljeđivanju propisano je da pravomoćno rješenje o nasljeđivanju veže stranke koje su učestvovalе u postupku ostavinske rasprave.

Protiv drugostupanjske presude reviziju je izjavila podnositeljica zahtjeva tražeći da se u cijelosti prihvati protutužbeni zahtjev, a Vrhovni sud Republike Hrvatske je utvrdio da revizija protiv dijela presude kojom je odlučeno o protutužbenom zahtjevu nije dopuštena, a u odnosu na dio presude kojim je odlučeno o tužbenom zahtjevu revizija je neosnovana.

Podnositeljica zahtjeva podnijela je ustavnu tužbu tvrdeći da su odbivši njezin protutužbeni zahtjev sudovi povrijedili njeno pravo na jednakost pred zakonom, pravo na pošteno suđenje od strane neovisnog suda, njeno pravo na žalbu i djelotvorno pravno sredstvo te njeno pravo na poštivanje privatnog života i njezina vlasnička prava. Ustavni sud je 10. ožujka 2005. odbio tužbu kao neosnovanu.

Utvrđeno je da u analognim situacijama postoji relativno brojna praksa Vrhovnog suda

Republike Hrvatske npr.:

Rev. 727/1990

„Pravomoćno rješenje o nasljeđivanju veže sve osobe koje su sudjelovale u ostavinskom postupku i odnosi se na sve činjenice koje su ostavinskom sudu bile poznate i nesporne u vrijeme donošenja rješenja o nasljeđivanju.“

Rev. 2776/1992-2

„Nasljednika koji nije sudjelovao u ostavinskom postupku ne veže pravomoćnost rješenja o nasljeđivanju koje glede opsega ostavine s obzirom na tog nasljednika ne veže ni nasljednike koji su sudjelovali u pravomoćno okončanom ostavinskom postupku.“

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Biondić protiv Hrvatske, presuda od 8. studenoga 2007., Zahtjev br. 38355/05

Primjer br. 6.

Podnositelj zahtjeva podnio je Općinskom sudu dana 30. ožujka 1988. godine tužbu protiv B. B. radi predaje u posjed kuće, tvrdeći da mu je ista darovana. U tužbi je naznačio vrijednost spora u iznosu od 1.000.000,00 nekadašnjih jugoslavenskih dinara (DIN).

U podnesku od 1. ožujka 2001. podnositelj zahtjeva naznačio je vrijednost spora u iznosu od 101.000,00 hrvatskih kuna (HRK) te je objasnio da je vrijednost uskladio s obzirom na inflaciju, promjenu valute ali i promjenu svog tužbenog zahtjeva. Dana 25. rujna 2001. podnositelj zahtjeva preinačio je tužbu zatraživši i upis prava vlasništva prava kuće na svoje ime u zemljišnim knjigama.

Općinski sud je odbio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva, dok je Županijski sud odbio žalbu i potvrdio prvostupanjsku presudu.

Podnositelj zahtjeva izjavio je reviziju protiv drugostupanjske presude, koju je Općinski sud odbacio dana 26. ožujka 2003., jer je smatrao da je vrijednost predmetnog spora ispod zakonom utvrđenog cenzusa od 100.000,00 HRK. Utvrdio je da je vrijednost predmetnog spora koji je podnositelj zahtjeva naveo u svojoj tužbi, preračunato u kune iznosila 1,00 HRK (jednu kunu).

Podnositelj zahtjeva žalio se protiv tog rješenja između ostalog navodeći da je u svom podnesku od 1. ožujka 2001. uskladio vrijednost predmetnog spora a koja vrijednost premašuje utvrđeni iznos. Županijski sud odbio je dana 20. svibnja 2003. njegovu žalbu navodeći da je mjerodavna ona vrijednost predmetnog spora koju je tužitelj naznačio u tužbi te da naknadne promjene nisu mjerodavne. Ujedno je i ispravljeno preračunavanje koje je izvršio sud prvog stupnja te je utvrđeno da je vrijednost predmetnog spora koju je podnositelj zahtjeva u tužbi naznačio samo 0,10 HRK (deset lipa).

Podnositelj zahtjeva protiv tog rješenja izjavio je reviziju, a Vrhovni sud je dana 25. veljače 2004. ukinuo rješenja nižih sudova od 26. ožujka i 20. svibnja 2003. navodeći da je istina da je mjerodavna ona vrijednost spora koju tužitelj naznači u tužbi, ali da se to pravilo ne primjenjuje ako tužitelj naknadno preinači tužbu, a što je ovdje bio slučaj.

Općinski sud postupajući sukladno odredbama ZPP-a povodom izjavljene revizije dostavio je spis Vrhovnom sudu na odlučivanje.

Dana 23. veljače 2005. Vrhovni sud odbacio je podnositeljevu reviziju, utvrdivši da je vrijednost predmetnog spora ispod zakonom utvrđenog cenzusa od 100.000,00 HRK.

Protiv tog rješenja Vrhovnog suda, podnositelj zahtjeva podnio je ustavnu tužbu navodeći da mu je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje upućujući na razliku između rješenja Vrhovnog suda od 25. veljače 2004. i 23. veljače 2005. Ustavni sud odbio je podnositeljevu tužbu primivši na znanje proturječnost navedenih rješenja Vrhovnog suda ali je naveo da je sporno rješenje u skladu s mjerodavnim odredbama ZPP-a.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Vusić protiv Hrvatske, presuda od 1. srpnja 2010., Zahtjev br. 48101/07

Primjer br. 7.

Podnositelj zahtjeva je 2002. godine sklopio brak s M. M. a u tijeku 2003. godine rođeno je dijete B.

Dana 14. travnja 2004. podnositelj je podnio Općinskom sudu tužbu za razvod braka, a 2. kolovoza 2005. i posebnu tužbu radi osporavanja očinstva nad B.

Na ročištu 10. srpnja 2006. podnositelj je zatražio od općinskog suda da spoji postupak za razvod braka s postupkom za osporavanje očinstva, taj zahtjev je usvojen.

Dana 10. studenoga 2006. podnositelj je zatražio da općinski sud donese djelomičnu presudu samo u odnosu na tužbu za razvod braka.

Nakon što je pozvan na uplatu predujma za provođenje vještačenja DNK metodom, podnositelj zahtjeva to u određenom roku nije učinio, opravdavajući se svojim lošim ekonomskim stanjem. Nakon što je u više navrata uplatio gotovo u cijelosti zatraženi predujam određeno je vještačenje od jedne Kliničke bolnice. Supruga podnositelja zahtjeva u međuvremenu je odselila u inozemstvo te je odbila doći na zakazano vještačenje. Klinička bolnica obavijestila je sud da ne može provesti vještačenje jer stranke nisu pristupile uzimanju uzoraka DNK.

Tijekom postupka Županijski sud, a potom i Vrhovni sud usvojili su podnositeljeve prigovore na duljinu postupka, utvrdili povredu njegovog prava na suđenje u razumnom roku i dosudili mu naknadu.

Dana 7. listopada 2009. podnositelj je ponovno zatražio donošenje djelomične presude samo u pogledu razvoda opravdavajući taj zahtjev da ima namjeru zaključiti novi brak.

1. prosinca 2009. podnositelj je obavijestio općinski sud da povlači svoju tužbu u pogledu očinstva te ponovno zatražio donošenje odluke o razvodu braka.

Na ročištu 14. siječnja 2010. stranke su postigle sporazum o uzdržavanju djeteta i susretima i druženjima između podnositelja i djeteta. Istog dana općinski sud razveo je brak te odlučio o uzdržavanju i druženjima. Stranke su se odrekle od prava na žalbu te je presuda postala pravomoćna istog dana.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

V. K. protiv Hrvatske, presuda od 27. studenoga 2012., Zahtjev br. 38380/08

Primjer br. 8.

Društvo (d.o.o.) podnositelj zahtjeva, pokrenuo je parnični postupak pred općinskim sudom 21. lipnja 2000. godine protiv Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje tražeći isplatu iznosa od 11.500,00 kuna koje su neopravdano naplaćene s bankovnog računa društva, radi navodnog neplaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje.

Općinski sud zakazao je 16 ročišta od kojih je 6 bilo odgođeno na zahtjev društva podnositelja zahtjeva.

Nakon što su i drugi puta bili ispunjeni uvjeti za mirovanje postupka dana 2. ožujka 2010., kada je direktor društva podnositelja zahtjeva bio prisutan na ročištu, no nije se želio uključiti u raspravljanje. Istog dana doneseno je rješenje kojim je utvrđeno da se tužba smatra povučenom.

Županijski sud je rješenjem od 17. rujna 2010. odbio žalbu protiv prvostupanjskog rješenja, a to rješenje dostavljeno je podnositelju zahtjeva 3. siječnja 2011.

U međuvremenu 1. travnja 2010. društvo podnositelj podnijelo je zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku županijskom sudu, prigovorivši prekomjernoj duljini trajanja parničnog postupka.

Zahtjev je prosljeđen Vrhovnom sudu Republike Hrvatske koji je rješenjem od 13. srpnja 2011. utvrdio povredu prava društva na suđenje u razumnom roku, te dosudio iznos od 5.000,00 kn kao naknadu. Vrhovni sud je smatrao da iako nije bilo bitnih razdoblja neaktivnosti, sama činjenica da je zakazano 16 ročišta ukazivalo je na to da postupak nije učinkovito proveden, te da je podnositelj zahtjeva značajno doprinio duljini trajanja, jer je 6 ročišta bilo odgođeno na njegov zahtjev.

Vlada je iznijela tvrdnju da je Vrhovni sud Republike Hrvatske usvojio zahtjev podnositelja zahtjeva, te utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku kao i dosudio primjerenu naknadu. Smatra da je povreda koja je predmet prigovora ispravljena na domaćoj razini i kao rezultat toga podnositelj zahtjeva izgubio je status žrtve.

Podnositelj zahtjeva smatra da je naknada koja mu je dosuđena bila preniska.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Homan d.o.o. protiv Hrvatske, presuda od 15. studenoga 2016., Zahtjev br. 61691/13

Primjer br. 9.

Tužiteljica je pred općinskim sudom pokrenula parnični postupak u kojem je tražila poništenje oporuke. Prvostupanjski sud presudio je u njezinu korist a tužena strana je podnijela žalbu na tu presudu.

Županijski sud tu je žalbu prihvatio i preinačio prvostupanjsku presudu, čime je tužiteljica

pravomoćno izgubila spor. Jedan od sudaca koji je donio tu drugostupanjsku odluku je otac odvjetničkog vježbenika zaposlenog u uredu odvjetnika tuženika.

Tužiteljica je podnijela reviziju Vrhovnom sudu, u kojoj je prigovorila da je zbog tog razloga sudac županijskog suda bio pristan.

Vrhovni sud nije prihvatio taj prigovor utvrdivši da sin konkretnog suca ni u kojem svojstvu nije sudjelovao u predmetnoj parnici.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Ramljak protiv Hrvatske, presuda od 27. lipnja 2017., Zahtjev br. 5856/13

Primjer br. 10.

Presudom od 14. rujna 1999. godine naloženo je ocu podnositeljice zahtjeva da plaća njezino uzdržavanje, za određeni broj mjeseci u točno određenom iznosu, a nakon tog vremena 10% od njegove plaće.

Dana 15. siječnja 2001. majka podnositeljice zahtjeva podnijela je ovršni prijedlog za provedbu ovrhe te presude.

Nakon što je nadležni sud za ovršenika zaprimio ovršni prijedlog pozvao je majku podnositeljice da ispravi prijedlog za ovrhu na način da točno navede dospjele mjesečne rate za uzdržavanje koje ovršenik nije platio. Takav zahtjev je tijekom postupka u više navrata ponavljan nakon što je majka podnositeljice zahtjeva specificirala iznose neplaćenih uzdržavanja s pripadajućim kamatama.

Nakon što je doneseno rješenje o ovrsi dana 18. veljače 2003., zapljenom plaće ovršenika i isto dostavljeno ovršenikovom poslodavcu ovršenik je podnio žalbu protiv rješenja o ovrsi dana 3. ožujka 2003., tvrdeći da redovito plaća uzdržavanje što je dokazao dostavom nekih uplatnica.

Dana 19. svibnja 2004. ovršenikov poslodavac vratio je rješenje o ovrsi prvostupanjskom sudu navodeći da je ovršenik otišao u mirovinu 30. prosinca 2003. Sud ponovno u više navrata traži od majke podnositeljice zahtjeva da navede u kojoj mjeri ovršenik nije ispunio svoju obvezu.

Dana 14. lipnja 2007. zatraženo je od suda da se provede rješenje o ovrsi zapljenom ovršenikove mirovine pri čemu je navedeno da ovršenik u razdoblju od 14. rujna 1999. do 11. lipnja 2007. nije redovito plaćao uzdržavanje. Kako su plaćanja rijetka i neredovita ona nije u mogućnosti voditi evidenciju za koje razdoblje je dug eventualno podmiren. Nakon više ročišta majka podnositeljice zahtjeva tražila je da sud naloži zapljenu 10% mirovine ovršenika s ciljem osiguranja plaćanja budućih rata.

Dana 28. listopada 2008. sud je pozvao Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje da dostavi podatke o visini ovršenikove mirovine.

Dana 26. svibnja 2011. predloženo je vještačenje kako bi se utvrdio točan iznos duga.

Rješenjem od 3. svibnja 2012. sud je odlučio o žalbi ovršenika od 3. ožujka 2003. na način da ga je uputio da pokrene postupak za proglašenje ovrhe nedopuštenom.

Dana 11. srpnja 2012. sud je obavijestio HZMO da je rješenje o ovrsi postalo pravomoćno i naložio zapljenu 10% ovršenikove mirovine.

Dana 21. rujna 2012. HZMO je obavijestio sud da ne postupa po rješenju o ovrsi jer je 1/3 mirovine ovršenika već bila zaplijenjena u skladu s rješenjem o ovrsi u usporednom ovršnom postupku u kojem je podnositeljica zahtjeva tražila ovrhu nove presude za uzdržavanje.

Dana 1. siječnja 2014. HZMO je započeo sa zapljenom ovršenikove mirovine sukladno rješenju o ovrsi od 18. veljače 2003.

U međuvremenu 26. svibnja 2011. majka podnositeljice zahtjeva podnijela je zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Rješenjem od 22. veljače 2012. Županijski sud je utvrdio povredu prava podnositeljice zahtjeva na suđenje u razumnom roku te dosudio iznos od 6.600,00 kn kao i naložio općinskom sudu da dovrši ovrhu u roku od 6 mjeseci. Protiv tog rješenja žalila se podnositeljica zahtjeva te je Vrhovni sud Republike Hrvatske povećao iznos naknade na 8.100,00 kn.

Dana 20. rujna 2012. podnesena je ustavna tužba protiv odluke Vrhovnog suda, a Ustavni sud je ustavnu tužbu proglasio nedopuštenom.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Vrtar protiv Hrvatske, presuda od 7. siječnja 2016., Zahtjev br. 39380/13

Primjer br. 11.

Podnositelj zahtjeva kupio je kuću u Kutini za 47.000,00 DEM od kojeg iznosa prodavateljima je isplatio iznos od 30.000,00 DEM.

Prodavatelji su podnijeli tužbu za isplatu preostalih 17.000,00 DEM te dobili pravomoćnu presudu kojom je naloženo podnositelju zahtjeva da prodavateljima isplati protuvrijednost iznosa od 17.000,00 DEM u domaćoj valuti, zajedno sa zateznim kamatama.

18. ožujka 2003. doneseno je rješenje o ovrsi u vezi s prodajom nekretnine (kuća) podnositelja zahtjeva koja je procijenjena na 384. 197,00 kn (približno 52. 000 eura).

Na trećoj javnoj dražbi dosuđena je kuća ovrhovoditeljima za iznos od 100.000,00 kn no kako isti nisu uplatiti kupoprodajnu cijenu sud prvog stupnja je ukinuo svoje rješenje i ponovio treću javnu dražbu.

Na trećoj javnoj dražbi održanoj 10. prosinca 2008. godine prodana je kuća trećoj osobi za 50.000,00 kn temeljem čl. 97. st. 4. Ovršnog zakona.

Postupajući po žalbi Županijski sud je ukinuo rješenje o dosudi te utvrdio da je ovršni sud pogrešno protumačio čl. 97. st. 4. OZ te da je pobijano rješenje u suprotnosti s čl. 6. OZ jer da taj sud nije u dovoljnoj mjeri poštivao dostojanstvo ovršenika a primijećeno je da utvrđena cijena nije dovoljna da pokrije niti pola duga koji je u tom trenutku iznosio 108.000,00 kn.

U ponovljenom postupku na trećoj dražbi kuća je prodana novom kupcu ali za iznos od 70.000,00 kn.

Isti županijski sud odbija žalbu podnositelja i potvrđuje rješenje.

Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je prodaja njegove kuće bila utemeljena na čl. 97. st. 4. OZ koji je bio na snazi u spornom razdoblju, međutim da to još ujedno i ne znači da je prodaja bila zakonita.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Ljaskaj protiv Hrvatske, presuda od 20. prosinca 2016., Zahtjev br. 58630/11

Primjer br. 12.

M. G. i njegovo društvo E. pokrenuli su 20. listopada 2009. godine ovršni postupak protiv podnositelja zahtjeva radi sudske prodaje kuće tvrdeći da podnositelji zahtjeva nisu podmirili dug koji imaju prema njima. Nakon što je doneseno rješenje o ovrsi izvršena je zabilježba ovrhe na kući podnositelja zahtjeva.

Vještak građevinske struke procijenio je vrijednost kuće podnositelja zahtjeva na iznos od 2.450.000,00 kn (od prilike 323.000,00 eura) podnositelji zahtjeva nisu prigovorili procjeni, te je utvrđena vrijednost kuće u tom iznosu.

Na taj ovršni postupak spojena su još dva ovršna postupka drugih ovrhovoditelja.

Na drugom ročištu za dražbu koje je održano 30. ožujka 2012. kuća je prodana I. ovrhovoditelju za iznos 821.000,00 kn (od prilike 109.000,00 eura).

Protiv rješenja o dosudi žalio se podnositelj zahtjeva uz žalbu dostavljajući procjenu da vrijednost njihove kuće iznosi oko 640.000,00 eura. Županijski sud odbija žalbu utvrdivši da je kuća prodana na drugom ročištu za više od jedne trećine procijenjene njezine vrijednosti. Općinski sud nakon svih drugih radnji naložio je iseljenje podnositelja zahtjeva iz prodane kuće.

Podnositelj zahtjeva prigovara da je povrijeđeno njegovo pravo na poštivanje doma.

Pitanje:

Je li došlo do povrede kojeg članka Konvencije, a ako da kojeg?

Vrzić protiv Hrvatske, presuda od 12. srpnja 2016., Zahtjev br. 43777/13

LITERATURA

1. Alan Uzelac, Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
2. Dr. sc. Aleksandra Korać Graovac, Hrvatsko obiteljsko pravo pred Europskim sudom za ljudska prava
3. Jasna Omejec, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Strasburski acquis, Novi informator d.o.o., Zagreb, 2013.,
4. Gabrijele Mihelčić, Maša Marochini, Koneksitet ostvarenja vindikacijskog zahtjeva na nekretnini i tzv. prava na poštovanje doma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 35., br. 1., 2014.,
5. Aldo Radolović, Odnos građanskopravne osnove za korištenje stana i ustavno-konvencijskog prava zaštita doma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), vol. 36., br. 1. 2015.,
6. Damir Kontrec, Pravo na dom u praksi Europskog suda i domaćih sudova, Godišnjak 23, XXXI. savjetovanje Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Organizator, 2016.,
7. Damir Kontrec, Povreda prava vlasništva u praksi Europskog suda za ljudska prava, Zbornik radova 55. susreta pravника, Opatija 2017., Pravo u gospodarstvu,
8. Konvencija za zaštitu ljudskih prava s protokolima 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10
9. Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013.
10. Odluka Ustavnog suda RH, broj U-I-659/1994 od 15. ožujka 2000.
11. Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava, Informacije o najnovijim presudama i odlukama Europskog suda za ljudska prava, siječanj-ožujak 2015.
12. Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava, Informacije o najnovijim presudama i odlukama Europskog suda za ljudska prava, listopad-prosinac 2015.
13. Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava, Informacije o najnovijim presudama i odlukama Europskog suda za ljudska prava, travanj-lipanj 2015.
14. Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava, Informacije o najnovijim presudama i odlukama Europskog suda za ljudska prava, siječanj-ožujak 2016.
15. Presuda Blečić protiv Hrvatske, presuda od 29. srpnja 2004., zahtjev br. 59532/00
16. Presuda Ljaskaj protiv Hrvatske, presuda od 20. prosinca 2016., zahtjev br. 58630/11
17. Presuda Mikulić protiv Hrvatske, presuda od 7. veljače 2002., zahtjev br. 53176/99
18. Presuda Mužević protiv Hrvatske, presuda od 16. studeni 2006., zahtjev br. 39299/02 Europski sud za ljudska prava
19. Presuda od 9. ožujka 2017., Pula parking, C-551/15, EU:C:2017:193
20. Presuda od 9. ožujka 2017., Zulfikarpašić, C-484/15, EU:C:2017:199
21. Presuda Vanjak protiv Hrvatske, presuda od 14. siječnja 2010., zahtjev br. 29889/04
22. Presuda Vrzić protiv Hrvatske, presuda od 12. srpnja 2016., zahtjev br. 43777/13
23. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98-pročišćeni tekst, 113/2000, 124/2000 pročišćeni tekst, 28/2001, 41/2001-pročišćeni tekst, 55/2001-ispravak, 76/2010
24. Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka U-III-46/2007 od 22. prosinca 2010.
25. Zakon o parničnom postupku, "Narodne novine" br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13 i 89/14
26. Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN 144/10, 84/11 i 128/2014
27. Zakon o sudovima, NN br. 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 27/11, 113/11, 28/13 i 33/15
28. Zakon o najmu stanova, NN 91/96, 48/98, 66/98, 22/06,
29. Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnog prostora, NN 125/11, 64/15
30. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/08, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14.